

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเทศบาล ทั้งของ ไทยและของต่างประเทศ

ในบทที่ 3 นี้ ผู้ศึกษาจะขออธิบายถึงหลักเกณฑ์การตั้งตำบล หมู่บ้าน และเทศบาล การเข้าสู่ตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนอำนาจ และหน้าที่ตามที่มีกฎหมายได้บัญญัติไว้ ทั้งของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และของเทศบาลต่าง ๆ โดยจะหยิบยกขึ้นมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน และในการนี้ผู้ศึกษาได้หยิบยกให้เห็นถึงการเข้าสู่ตำแหน่ง อำนาจและหน้าที่ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านของเทศอิน โคนีเซีย ประเทศมาเลเซีย และประเทศฟิลิปปินส์ประกอบการศึกษาด้วย เนื่องจากทั้งสามประเทศนี้ตั้งอยู่ในแถบทวีปเอเชียด้วยกัน มีสภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม ประเพณี ที่ใกล้เคียงและคล้ายคลึงกับของประเทศไทย และเนื่องจากระเบียบวิธีวิจัยกำหนดให้ต้องนำกฎหมายของกลุ่มประเทศในภูมิภาคยุโรปมาเปรียบเทียบกับ แต่ผู้ศึกษาได้พยายามสืบค้นข้อมูลแล้วไม่พบว่ามีตำแหน่ง กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน หรือตำแหน่งที่คล้ายคลึงกันแต่อย่างใดอาจเป็นเพราะประวัติศาสตร์ที่มาของรัฐต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน มีที่มาจากหลาย ๆ รัฐแล้วมารวมกันในภายหลัง การเมืองการปกครองจึงไม่เหมือนกับประเทศที่เป็นรัฐเดี่ยวเช่นประเทศไทย หรือหลาย ๆ ประเทศในแถบเอเชีย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอขอยกเว้นไม่นำกฎหมายเกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของประเทศในภูมิภาคยุโรปมาเปรียบในที่นี้ ซึ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

การจัดหน่วยการปกครองและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายไทย

การจัดหน่วยการปกครองรองท้องที่ ในรูปแบบของ ตำบล หมู่บ้านนี้ ได้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ได้จัดรูปแบบการปกครองในระดับหมู่บ้านและตำบล ดังนี้

1. การจัดหน่วยการปกครองชั้นหมู่บ้าน

หมู่บ้านเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ที่มีขนาดเล็กที่สุด มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งได้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช 2457 กำหนดหลักเกณฑ์การตั้งหมู่บ้านไว้ดังนี้

2. หลักเกณฑ์การตั้งหมู่บ้าน

หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน ตอน 1 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การตั้งหมู่บ้านไว้ในมาตรา 8 กล่าวคือ บ้าน หลายบ้านอยู่ในท้องที่อันหนึ่ง ซึ่งควรอยู่ในความปกครองเดียวกันได้ ให้จัดเป็นหมู่บ้านหนึ่ง ลักษณะที่กำหนดหมู่บ้านตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือความสะดวกแก่ความปกครองเป็น 2 ประการ คือ

1. ถ้าเป็นที่มีคนอยู่รวมกันมาก ถึงจำนวนบ้านน้อย ให้ถือเอาจำนวนคนเป็นสำคัญประมาณราว 200 คน เป็นหมู่บ้านหนึ่ง
2. ถ้าเป็นที่ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลกัน ถึงจำนวนคนน้อย ถ้าและจำนวนบ้านไม่ต่ำกว่า 5 บ้านแล้ว จะจัดเป็นหมู่บ้านหนึ่งก็ได้

หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน ตอน 2 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน การออกจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ไว้ในมาตรา 9 กล่าวคือในหมู่บ้านหนึ่ง ให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหมู่บ้านละสองคน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่าสองคน ให้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านใด ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ก็ให้มีได้ตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นสมควร

ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเงินเดือน และมีใช้จากงบประมาณประเภทเงินเดือน ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองจะได้รับการตอบแทนตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

การแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปตามมาตรา 13 วรรค 4 กล่าวคือ เมื่อราษฎรส่วนใหญ่เลือกผู้ใดเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้นายอำเภอออกคำสั่งเพื่อแต่งตั้งและให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง ในกรณีที่ได้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันให้ใช้วิธีจับสลาก ทั้งนี้ เมื่อนายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้วให้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

การตั้งหมู่บ้านชั่วคราว หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน ตอนที่ 3 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 22 กล่าวคือ ถ้าในท้องที่อำเภอใดมีราษฎรไปตั้งชุมนุมทำการหาเลี้ยงชีพแต่ในบางฤดู ถ้าและจำนวนราษฎรซึ่งไปตั้งทำการอยู่มากพอสมควรจะจัดตั้งเป็นหมู่บ้านได้ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ เพื่อความสะดวกแก่การปกครอง ก็ให้นายอำเภอประชุมราษฎรในหมู่บ้านนั้นเลือก ว่าที่ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งหรือหลายคนตามควรแก่กำหนดคที่ว่าไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้

อำนาจและหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระ พุทธศักราช 2457

หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน ตอนที่ 4 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 27 กล่าวคือ
ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของ
ตน และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่
ราษฎรในหมู่บ้าน
2. สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริม
วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น
3. ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับ
ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรใน
หมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่
เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ
5. ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการ
ให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผน
ของทางราชการ โดยกระทำให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ
7. อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบ
แบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร
8. แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดป้องกัน
ภัยอันตรายสาธารณะ อันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย
9. จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ
หนึ่งครั้ง
10. ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้น
ในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย
11. ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ
หรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

อำนาจเกี่ยวกับความอาญาของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องกับความอาญา ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ดังต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลทราบ
2. เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ
3. เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้กระทำความผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดี หรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำความผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับสิ่งของนั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล
4. เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล
5. ถ้ามีหมาย หรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล
6. เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย

1. คณะกรรมการหมู่บ้าน

หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน ตอนที่ 4 ได้บัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ในมาตรา 28 ตรี กล่าวคือในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน ผู้นำ หรือผู้แทนกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน

2. หน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผน

ของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน

3. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประณีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530

อำนาจในการประณีประนอมข้อพิพาทในคดีแพ่งทุกประเภท และความผิดอาญาบางประเภทที่ยอมความได้ โดยที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประณีประนอมข้อพิพาท โดยข้อพิพาทดังกล่าวได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน หรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

การจัดหน่วยการปกครองชั้นตำบล

ตำบลเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ที่มีขนาดใหญ่ขึ้นมาจากระดับหมู่บ้าน ตั้งขึ้นโดยรวมเอาหมู่บ้านหลายหมู่บ้านเข้าด้วยกันขึ้นเป็นหนึ่งตำบล และมีกำนันเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น

1. การตั้งตำบล

หมวดที่ 4 ว่าด้วยลักษณะปกครองตำบล ตอนที่ 1 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 29 กล่าวคือประกอบด้วยหลายหมู่บ้านรวมกันราว 20 หมู่บ้าน ให้จัดเป็นตำบลหนึ่ง และเมื่อสมมุติเทศบาลเห็นชอบด้วยแล้ว ให้ผู้ว่าราชการเมืองกำหนดหมายเขตตำบลนั้นให้ทราบได้โดยชัดว่าเพียงใดทุกด้าน ถ้าที่หมายเขตไม่มีลำห้วย หนอง คลอง บึง บางหรือสิ่งใดเป็นสำคัญ ก็ให้จัดให้มีการปักหมายเขตไว้เป็นสำคัญ

2. การตั้งกำนัน

การคัดเลือกกำนัน หมวด 4 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน ตอนที่ 2 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 30 กล่าวคือให้นายอำเภอเป็นประธานประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น เพื่อปรึกษาหารือคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งเป็นกำนัน เมื่อผู้ใหญ่บ้านที่มาประชุมเห็นชอบคัดเลือกผู้ใดแล้วให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนัน

ในกรณีที่มีผู้สมควรได้รับการคัดเลือกเป็นกำนันมากกว่าหนึ่งคนให้นายอำเภอจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนน เมื่อผู้ใหญ่บ้านคนใดได้รับคะแนนสูงสุดให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนัน ในกรณีที่ได้รับคะแนนเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับฉลาก

การลงคะแนนต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และให้กระทำโดยวิธีลับตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อคัดเลือกผู้ใดเป็นกำนันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้ว ให้นายอำเภอรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

การประชุมผู้ใหญ่บ้านตามวรรคหนึ่งต้องมีผู้ใหญ่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ใหญ่บ้านทั้งหมดที่มีอยู่ในตำบลนั้น จึงเป็นองค์ประชุม

ให้นำบทบัญญัติในวรรคห้าและวรรคหกของมาตรา 13 มาใช้บังคับกับการเลือกกำนันด้วยโดยอนุโลม

อำนาจและหน้าที่ของกำนันตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 หมวด 4 ว่าด้วยลักษณะปกครองหมู่บ้าน ตอนที่ 3 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 34 กล่าวคือบรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันอันตรายและรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุขทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้นขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นก็ดี การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่ของกำนันเป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้น และแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเอาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่ นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนันให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญาของกำนัน

บัญญัติไว้ในมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กล่าวคือ กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวกับความอาญาดังต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อทราบข่าวว่า มีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตนต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ
2. เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ

3. เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายที่ดี หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้ได้กระทำผิดกฎหมายที่ดี ให้จับผู้ผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ

4. ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้ผู้นั้นแล้วรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอตามสมควร

5. เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึดกำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

6. ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของที่ดี หรือผู้ต้องโจรกรรมจะทำกฎหมายตราสิบ หรือมีผู้จะขอทำชันสูตรบาดแผลที่ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวผู้ขอและผู้ต้องอายัด และทรัพย์สินสิ่งของของบรรดาที่จะพาไปด้วยนั้น ไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไปไม่ได้ ก็ให้กำนันชันสูตรให้รู้เห็น และนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกข์ร้อนของราษฎรหรือการแปลกประหลาดเกิดขึ้นในตำบลต้องรีบรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

ถ้าเกิดจลาจลที่ดี ฆ่ากันตายที่ดี ชิงทรัพย์ที่ดี ปล้นทรัพย์ที่ดี ไฟไหม้ที่ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรที่จะช่วยได้ที่ดี หรือมีเหตุร้ายแต่ที่อื่นมาว่าสุขุมในตำบลนั้นที่ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้นบางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายที่ดีเป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย หรือติดตามเอาของกลางคืนหรือดับไฟหรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่การ โดยเต็มกำลัง

ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้ได้มีที่พักตามควร ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทางหรือขาดแคลนพาหนะเสบียงอาหารลงในระหว่างทาง และจะร้องขอต่อกำนันให้ช่วยสงเคราะห์ กำนันต้องช่วยจัดหาให้ตามที่จะทำได้ ถ้าหากว่าการจะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกราคาค่าจ้างเพียงใด ให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น

กำนันต้องร่วมมือ และช่วยเหลือนายอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินและสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในตำบลนั้น

กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัว และทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้นและคอยแก้ไขเพิ่มเติม ให้ถูกต้องกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน

กำนันต้องทำบัญชีสิ่งของ ซึ่งต้องภาษีอากรในแขวงนั้นยื่นต่อกรมการอำเภอและนำราษฎรไปเสียภาษีอากรตามพระราชบัญญัติภาษีอากร

กำนันกระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้

ในตำบลหนึ่งให้มีสารวัตรสำหรับเป็นผู้ช่วยและรับใช้สอยของกำนันสองคน ผู้ที่จะเป็นสารวัตรแล้วแต่กำนันจะร้องขอให้ผู้ใดเป็น แต่ต้องได้รับความเห็นชอบของผู้ว่าราชการเมืองด้วยจึงเป็นได้และกำนันมีอำนาจเปลี่ยนสารวัตรได้

1. อำนาจหน้าที่ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านตามระเบียบกฎหมายอื่น

ได้แก่ (กรมการปกครอง, 2549, หน้า 55-70)

(1) พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534

ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และระเบียบสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง

(1.1) กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำตำบล หมู่บ้าน มีหน้าที่รับแจ้งการเกิด การตาย การย้ายที่อยู่ การสร้างบ้านใหม่

(1.2) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนในเรื่องการตรวจความถูกต้องของการทะเบียนราษฎรในตำบล หมู่บ้าน

(1.3) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ในการจับกุมผู้กระทำความผิดงานทะเบียนราษฎรในเขตตำบล หมู่บ้าน

(2) พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ.2526 และฉบับที่ 2 พ.ศ.2542

(2.1) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตรตามด้านตรวจต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้น โดยชอบด้วยกฎหมายตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 452/2542 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 (ปกติปฏิบัติร่วมกับพนักงานฝ่ายปกครอง)

(2.2) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลผู้นำเชื่อถือในการรับรองตัวบุคคลผู้ขอทำบัตร

(3) พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ.2478

การจดทะเบียนครอบครัว มี 7 ประเภท คือ

1. ทะเบียนสมรส
2. ทะเบียนหย่า
3. ทะเบียนรับรองบุตร
4. ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม
5. ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม
6. ทะเบียนบันทึกฐานะภรรยา

7. ทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว ผู้ใหญ่บ้านอาจจะต้องเป็นพยานบุคคลรับรองบุคคลที่ประสงค์จะขอจดทะเบียนเหล่านี้โดยแนะนำให้ไปติดต่อยังอำเภอ

(3.1) กำนันเป็นพยานในกรณีที่คู่สมรสประสงค์จะขอจดทะเบียนสมรสด้วยวาจาหรือกริยา

(3.2) กำนันเป็นผู้รับคำร้องขอจดทะเบียนสมรสของคู่สมรสที่มีถิ่นที่อยู่ในตำบลนั้น ซึ่งยื่นขอจดทะเบียนสมรสนอกสำนักทะเบียนในท้องที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนด ส่วนใหญ่ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นพยานกรณีคู่สมรสแสดงเจตนากระทำการสมรสนอกสำนักทะเบียน

(4) พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482

ตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา เป็นสัตว์พาหนะ ซึ่งต้องจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ภายใต้งบเงื่อนไขต่อไปนี้

4.1 ช้างมีอายุย่างเข้าปีที่ 8

4.2 สัตว์อื่นนอกจากโคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่ 6

4.3 สัตว์ที่ได้ใช้ขับชี ลากเข็น หรือใช้งานแล้ว

4.4 สัตว์ที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 4 เมื่อนำออกนอกราชอาณาจักร

4.5 โคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่ 6 เมื่อจะทำการ โอนกรรมสิทธิ์ เว้นแต่ในกรณีรับ

มรดก

ทั้งนี้ เจ้าของหรือตัวแทน พร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือพยานในกรณีที่ไม่มีผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ใหญ่บ้านไปด้วยไม่ได้ มีหน้าที่ต้องนำสัตว์เหล่านี้ไปดำเนินการจดทะเบียนตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมายเป็นกรณี ๆ ไป การจดทะเบียนต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราที่กำหนดด้วย

อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับสัตว์พาหนะตามกฎหมายนี้ดังนี้

ก. ผู้ใหญ่บ้าน

1) เป็นพยานในการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะ เมื่อเจ้าของสัตว์หรือตัวแทนนำสัตว์ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่

2) มีหน้าที่ช่วยเหลือกำนันในการดำเนินการเกี่ยวกับการทะเบียนสัตว์พาหนะ

3) สำรวจและจัดทำบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ.19)

4) จัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ.18) และบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (ส.พ.19) และตรวจสอบแก้ไข

ข. กำนัน

1) รับมอบตัวรูปพรรณ กรณีผู้มีตัวรูปพรรณแต่ไม่มีตัวสัตว์ในครอบครองเพื่อส่งให้นายทะเบียนต่อไป

2) รับแจ้งความหรือรับมอบตัวรูปพรรณสัตว์ที่ตายจากเจ้าของสัตว์หรือตัวแทน

3) รับมอบตัวรูปพรรณกรณีสัตว์หายตามกินมาไม่ได้

4) รับมอบบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 19) จากผู้ใหญ่บ้าน (จำนวน 3 ฉบับ) นำไปส่งนายทะเบียนเพื่อรับทราบและลงนาม และจัดเก็บบัญชีดังกล่าวเพื่อเป็นหลักฐาน ตรวจสอบสิทธิ์ และการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ

5) สำรองและจัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (แบบ ส.พ. 18) ส่งนายทะเบียนเป็นประจำทุกเดือน

(5) พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490

(5.1) กำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้รับรองความเหมาะสมและความประพฤติของผู้ขออนุญาตมี และใช้อาวุธปืนต่อนายทะเบียนท้องที่

(5.2) กำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้กำกับ ดูแล ควบคุมตรวจตราการมีและใช้อาวุธปืนภายในตำบล หมู่บ้านให้เป็นไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย

(6) พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ.2497

กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

1) ในเดือน กันยายน ของทุกปี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอแจ้งไว้ให้ชายสัญชาติไทยที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 18 ไปลงบัญชีทหารกองเกิน ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่ (แผนกสถิติอำเภอ)

2) ในเดือน ตุลาคม ของทุกปี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอไปแจ้งให้ทหารกองเกินที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 21 ใน พ.ศ. นั้น ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียก ณ ที่ว่าการอำเภอท้องที่ (แผนกสถิติอำเภอ)

3) ประมาณเดือน เมษายน-พฤษภาคม ของทุกปี นำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือกทหาร ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสถานที่ที่ทางราชการกำหนด

4) แนะนำทหารผู้ที่หลบหนีราชการทหารให้กลับกรมกอง

5) จับทหารกองเกินที่ไม่มารับหมายเรียก หรือขาดการตรวจเลือกส่งอำเภอ

6) ประกาศให้ทหารกองเกิน หรือกองหนุนในคราวที่มีการระดมพล เพื่อฝึกวิชาทหารและทดลองความพร้อม

อนึ่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วย การเกณฑ์ช่วยราชการทหารทั้งในเวลาปกติ (เฉพาะการเกณฑ์เพื่อการฝึกราชการสนามที่จำต้องมีพลเรือนเข้าร่วม) และการเกณฑ์ในเวลาไม่ปกติกล่าวคือ ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงครามหรือที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินและในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก

(7) พระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2522

ในกรณีฉุกเฉิน เมื่อสาธารณภัย ภัยทางอากาศ หรือการก่อวินาศกรรมเกิดขึ้น และยังไม่มีการป้องกันภัยให้ทันทั่วถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานป้องกันภัยตามพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2522 (มาตรา 33) และเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 43) มีอำนาจเข้าจัดการใด ๆ และสั่งให้บุคคลใด ๆ เข้าช่วยเหลือเท่าที่จำเป็นเพื่อขจัดภัยเช่นว่านั้นไปพลางก่อนได้ จนกว่าผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เขตท้องที่จะมาอำนวยการแทน แต่ไม่ให้ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการทหาร

นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องร่วมกับทางอำเภอรวบรวมกลุ่มประชาชนอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนจัดตั้งและฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทางราชการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2531

(8) กฎหมายว่าด้วยการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่อยู่ในท้องที่มีการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นคณะกรรมการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำตำบล (คชก. ตำบล) โดยตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

ก. กำหนดอัตราค่าเช่าชั้นสูงของแต่ละท้องที่

ข. พิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าเช่า การชำระค่าเช่า ระยะเวลาของการเช่า ตลอดจนข้อพิพาทอื่น ๆ หรือค่าเสียหายอันเกิดจากการเช่า ตามคำร้องขอของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าและมีคำสั่งใด ๆ ให้ผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าปฏิบัติหรือมิให้ปฏิบัติการใด ๆ เพื่อให้เกิดผลตามคำวินิจฉัย

ค. กฎหมายกำหนดให้ คณะกรรมการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม(คชก.) เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาที่อำนาจเรียกผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือชี้แจง หรือส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวกับการเช่า มาประกอบการพิจารณาได้ นอกจากนี้มีอำนาจเข้าไปในที่ดินหรือที่เช่าหรือที่เก็บผลผลิตของผู้เช่า ผู้ให้เช่า หรือผู้ซึ่งเกี่ยวข้องในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเช่าได้

การช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 222/2526 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2526 แต่งตั้งคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (คชก.) โดยกำนัน (ตำบลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาหรือที่ดินพิพาทตั้งอยู่) เป็นอนุกรรมการส่วนอำเภอ (อชก. ส่วนอำเภอ) ที่ทำการ

ปกครองอำเภอเป็นเจ้าของเรื่อง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจนผู้ที่ได้รับความเดือนร้อนหรือเสียหายเกี่ยวกับหนี้สินที่ดินทำกินร่วมกับสำนักงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ของประชาชน (สคช.) กรมอัยการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

(9) กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการกระทำผิดต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ภายในเขตท้องที่รับผิดชอบดังนี้

ก. การทำไม้หวงห้ามโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีไม้หวงห้ามที่ยังไม่ได้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ไม้หวงห้ามกำหนดไว้ให้มีประมาณ 200 ประเภท อันได้แก่ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้ก่อกะท้อน ชิงชัน เต็ง รัง จันทร์หอม ฯลฯ

ข. การเก็บหรือทำอันตรายของป่าหวงห้าม โดยไม่ได้รับอนุญาตของป่าหวงห้าม ได้แก่ รวงผึ้ง น้ำผึ้ง น้ำมันยาง ยางสน ไม้พิน และถ่านไม้ทุกชนิด กล้วยไม้ เปลือกไม้ ฯลฯ

ค. การแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีไม้แปรรูปไว้ในครอบครอง (ตามกฎหมายห้ามมิให้ไม้สักแปรรูปไม่ว่าจำนวนเท่าใดหรือไม้แปรรูปอื่น ๆ จำนวนเกินกว่า 0.20 ลูกบาศก์เมตร)

ง. การเคลื่อนย้ายไม้เรือนเก่าโดยไม่ถูกต้อง

จ. ไม้เรือนเก่าหรือเครื่องใช้เก่า การขนย้ายต้องมีใบอนุญาต (กรณีที่เป็นไม้สัก) หรือมีหนังสือรับรอง (กรณีไม้ชนิดอื่น ๆ)

ฉ. การบุกรุกทำลายป่า โดยการเข้าไปก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่าหรือเข้ายึดถือครอบครองป่า

การบุกรุกทำลายป่า กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสอดส่องดูแลพื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบ เมื่อพบว่าไม้ในเขตท้องที่ถูกรุกทำลายให้รายงานอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบโดยเร็วและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขการบุกรุกทำลายป่าตามโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการปลูกป่า โครงการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร โครงการดูแลป่าไม้ เป็นต้น (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท 0404/ว 14 ลงวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2527 และหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0404/ว 149 ลงวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2527)

(10) กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้ใดออกจากเขตป่าสงวน

แห่งชาติหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิด แก่ไขหรือถอนสิ่งที่เป็นอันตรายต่อป่าหรือทำให้ป่าเสื่อมสภาพ หากไม่ปฏิบัติตามก็ถือว่าทำลาย ภาษีได้ ทั้งนี้ให้มีอำนาจและหน้าที่ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ

(11) กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายนี้ รวมทั้งตรวจสอบการอนุญาตต่าง ๆ ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ ดังนี้

ก. ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าสงวน ครอบครองสัตว์ป่าสงวนหรือซากสัตว์ป่าสงวน

ข. ห้ามมิให้ผู้ใดล่าสัตว์ป่าคุ้มครอง ครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองเกินปริมาณที่กำหนดหรือค้าสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ค. ห้ามมิให้ผู้ใดค้า หรือมีซากสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

(12) ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530

ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ.2530 กำหนดหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ไว้ดังนี้ (กรมการปกครอง, 2549, หน้า 68-70)

เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นและคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทนั้น ก็ให้แจ้งผู้ใหญ่บ้านทราบและผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการดังนี้

1. พิจารณาว่าข้อพิพาทนั้นเป็นความแย้งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้หรือไม่ และข้อพิพาทเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านหรือไม่และคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทนั้นหรือไม่

(ก) ถ้าเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าวก็ให้ผู้ใหญ่บ้านแจ้งคู่กรณีทำเป็นบันทึกยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท และนัดหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทโดยไม่ชักช้า และคณะกรรมการหมู่บ้านอาจมอบหมายให้กรรมการไม่น้อยกว่า 2 คนดำเนินการแทนก็ได้ นอกจากนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านอาจเชิญบุคคลที่สมควรเข้าร่วมทำการประนีประนอมด้วยก็ได้

(ข) ถ้าข้อพิพาทไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ตาม 1. ก็ให้แจ้งคู่กรณีทราบว่าไม่สามารถดำเนินการให้ได้

2. เมื่อพิจารณาเห็นว่าเป็นของพิพาท ตาม 1. และดำเนินการตาม (ก.) คณะกรรมการหมู่บ้านต้องทำการไกล่เกลี่ยโดยแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้นจากการสอบถามหรือตรวจดูสถานที่ เป็นต้น เมื่อได้ข้อเท็จจริงแล้วก็ทำการประนีประนอม โดยพิจารณาจากหลักฐานหรือจารีตประเพณีแห่งท้องที่ว่าข้อพิพาทดังกล่าวควรจะตกลงกันอย่างไร จึงจะเป็นธรรมแก่คู่กรณีแล้วจึงทำการเกลี้ยกล่อมให้คู่กรณีตกลงกัน

(ก) ถ้าตกลงกันได้ให้ทำสัญญายอมความขึ้น 4 ฉบับ แล้วให้มอบคู่กรณีฝ่ายละฉบับเก็บรวมไว้กับบันทึกยินยอมฯ 1 ฉบับ แล้วบันทึกผลการประนีประนอมตอนท้ายของบันทึกยินยอมฯ และมอบบันทึกยินยอมฯ พร้อมทั้งสัญญายอมความที่เหลืออีก 1 ฉบับให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บไว้

(ข) ถ้าไม่ตกลงกัน ก็ให้ยกเลิกการดำเนินงานแล้วแจ้งให้คู่กรณีทราบและบันทึกผลการดำเนินการตอนท้ายของบันทึกยินยอมฯ มอบบันทึกยินยอมให้ผู้ใหญ่บ้าน แล้วให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานให้นายอำเภอทราบถึงข้อพิพาทที่ไม่ตกลงกัน โดยจะรายงานทันทีหรือรายงานพร้อมแบบรายงานประจำเดือนก็ได้

3. ทุกสิ้นเดือน เมื่อมีการประชุมประจำเดือนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รายงานผลการประนีประนอมในแต่ละเดือนให้นายอำเภอทราบตามแบบที่กำหนด พร้อมทั้งส่งแบบสัญญายอมความ 1 ฉบับ ที่เหลือตาม (ก.) ให้อำเภอเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐาน

อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ของกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ได้กำหนดเป็นกฎหมาย

นอกจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ยังมีอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้บัญญัติเป็นกฎหมาย เป็นอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสถานะความเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ไม่ใช่หน้าที่ที่มีลักษณะเป็นทางการ แต่เป็นหน้าที่ที่ปฏิบัติด้วยความเคยชินและได้รับการยอมรับโดยทั่วไปจากราษฎร อำนาจหน้าที่เหล่านั้นได้แก่

การชำระคดีความ ในชนบทที่อยู่ห่างไกลนั้น ผู้นำชุมชน โดยเฉพาะกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมักเป็นที่เคารพเชื่อถือของคนในท้องถิ่นนั้น เมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความแพ่งหรือความอาญา หรือไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ในขั้นต้นก็มักจะนำความมาให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านชำระความให้แทบทุกคดีไป การไกล่เกลี่ยชำระคดีความในลักษณะเช่นนี้ไม่มีกฎหมายรองรับ จึงไม่มีการบังคับว่าคู่กรณีจะต้องปฏิบัติตาม ถ้าเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายก็จะเลิกแล้วกันไป แต่ถ้ายังไม่เป็นที่พอใจก็ดำเนินความต่อไปกันเองยังโรงศาล ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านก็ไม่นิยมให้เรื่องไปถึงโรงถึงศาล เพราะมีความไม่สะดวกหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเงินทองและเวลาที่ต้องไปให้การที่ศาล ชาวบ้านจึงมักจะประนีประนอมยอมความตามการไกล่เกลี่ยและชำระความของกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน

จากอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านทั้งตามที่กฎหมายกำหนดและมีได้มีกฎหมายกำหนด จะเห็นได้ว่า ในระยะเวลาที่ผ่านมา กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการปกครองท้องที่เพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งในฐานะเจ้าพนักงานปกครองของรัฐประเภทหนึ่ง ที่เป็นตัวแทนของทางราชการในการบริหารงานต่าง ๆ มิใช่เป็นตัวแทนของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยตามสายการบังคับบัญชาเท่านั้น แต่ยังเป็นตัวแทนของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่เข้าไปปฏิบัติงานในท้องที่ระดับตำบลหมู่บ้านอีกด้วย และอีกฐานะหนึ่งก็คือ ฐานะเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ ทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนในเรื่องต่าง ๆ

สำหรับบทบาทที่กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องแสดงในฐานะที่เป็นทั้งตัวแทนของรัฐและตัวแทนของประชาชน มีดังนี้

การแสดงบทบาทของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ในการตอบสนองงานของรัฐในฐานะที่เป็นตัวแทนของทางราชการ ได้แก่

1. การประชาสัมพันธ์ กำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่รับเอาข้อราชการต่าง ๆ จากส่วนกลาง โดยการเข้าประชุมรับทราบจากอำเภอประมาณเดือนละหนึ่งครั้ง ถ้ามีราชการเร่งด่วนอาจมีการเรียกประชุมเป็นกรณีพิเศษ การประชุมที่อำเภอนั้น นายอำเภอและหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ จะเป็นผู้ที่ชี้แจงข้อราชการในส่วนของคนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนหรือต้องการให้ประชาชนได้รับทราบ หลังจากนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านต้องนำเอาไปชี้แจงให้ราษฎรในตำบลและหมู่บ้านทราบ และถ้ามีแผ่นประกาศของทางราชการก็ต้องนำมาปิดประกาศให้ประชาชนทราบโดยทั่วกันด้วย

2. การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ประชาชนในชนบทมักประสบปัญหาในการติดต่อกับส่วนราชการต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ราษฎรมักจะไม่รู้ระเบียบปฏิบัติทางราชการจึงทำให้เสียเวลาในการติดต่อและเดินทาง กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้ดำเนินการกิจธุระให้แก่ประชาชนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานกล่าวคือ เมื่อทางราชการร้องขอความช่วยเหลือในการทำงานที่จะต้องปฏิบัติในท้องที่ กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องเข้าช่วยเหลือทันทีเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เช่นช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการสำรวจจำนวนคนอยู่อาศัยในครอบครัว หรือช่วยเหลือจัดหาสถานที่สำหรับใช้เป็นคูหาเลือกตั้ง เป็นต้น

4. ดูแลทรัพย์สินของทางราชการ อันได้แก่ ทรัพย์สินประเภทสาธารณสมบัติที่เป็นสมบัติส่วนรวมสร้างขึ้นโดยงบประมาณแผ่นดิน เช่น ถนน สะพาน อ่างเก็บน้ำ ทรัพย์สินเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของหน่วยราชการต่างกัน แต่กำนันผู้ใหญ่บ้านในฐานะเป็นตัวแทนของทางราชการจะต้องเอาใจใส่ดูแลแทน ถ้ามีเหตุการณ์อันใดจะทำให้เกิดการเสียหายแล้วจะต้องป้องกันและจับกุมผู้กระทำความผิดและรายงานให้ทางอำเภอทราบ

5. เป็นแหล่งข่าวของทางราชการ เมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ อันมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น การเกิดโรคระบาด กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องแจ้งให้อำเภอรอบโดยด่วนที่สุด นอกจากนี้แล้วจะต้องคอยสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในท้องถิ่นเป็นความผิดกฎหมายหรือเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงในลักษณะต่าง ๆ

การแสดงบทบาทของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านในฐานะเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

1. การรายงาน กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องแจ้งเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการจะรายงานให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ การรายงานเช่นนี้ถ้าเป็นกรณีที่ไม่เร่งด่วนมากนักก็จะใช้วิธีการรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร หรือในกรณีเร่งด่วนถ้าล่าช้าจะทำให้เกิดความเสียหายได้ก็จะใช้วิธีการรายงานด้วยวาจาก็ได้

2. การเสนอความต้องการ กำนัน และผู้ใหญ่บ้านต้องปรึกษาหารือกันในระดับเพื่อรวบรวมความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนแล้วนำมาจัดทำเป็นแผนไว้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ แผนนี้จะแสดงถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และแนวทางในการดำเนินการเพื่อขอความช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยราชการ

3. การประสานงาน กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องประสานงานกับหน่วยราชการเพื่อให้งานที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นซึ่งต้องผ่านการพิจารณาหลายขั้นตอน ไม่ให้ล่าช้าและเสียหายได้ อาจจะต้องมีการหาหลักฐานเพิ่มเติมหรือให้คำชี้แจงแก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้วย

การเป็นตัวแทนของรัฐของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ

ในแต่ละเดือน นายอำเภอจะเรียกประชุมกำนัน และผู้ใหญ่บ้านที่หอประชุมอำเภอ กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ก็มาประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน ซึ่งเมื่อนับรวมจำนวนผู้เข้าประชุมในแต่ละครั้งมีหลายร้อยคน ซึ่งโอกาสนี้เองที่นายอำเภอจะใช้เป็นเวทีสำคัญถ่ายทอดนโยบายที่ได้มาจากรัฐบาลกลางไปยังประชาชน โดยผ่านกำนันผู้ใหญ่บ้าน การประชุมแต่ละครั้งมีระเบียบวาระที่แน่นอน ชัดเจนและค่อนข้างเป็นทางการ

ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะรัฐบาลกลางมีกระบวนการทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ประสานกับประชาชนในพื้นที่เพื่อปฏิบัติตามนโยบายของรัฐอย่างเป็นระบบ

การเป็นตัวแทนของรัฐ ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเพื่อช่วยเหลือราษฎรในยามประสบภัยพิบัติต่าง ๆ

บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านนี้ปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำเสมอ ๆ ทุกปี เพราะประเทศไทยมักจะประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติทุกปี โดยเฉพาะอุทกภัย หรือ น้ำท่วมและภัย

แล้ง อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรผู้ประสบภัยดังกล่าวมีอยู่หลายหน่วยงาน ไม่เฉพาะแต่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ยังรวมไปถึงรัฐบาลกลางอีกด้วย แต่หน่วยงานอื่น ๆ ที่ลงไปช่วยเหลือส่วนใหญ่จะต้องอาศัย 2 องค์กรที่จะทำให้การช่วยเหลือนั้นไปถึงประชาชนผู้ประสบภัย ซึ่ง 2 องค์กรนั้น คือ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เนื่องจาก 2 องค์กรนี้รู้จักพื้นที่ของตนเป็นอย่างดี

การเป็นตัวแทนของรัฐของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ ถือเป็นหน้าที่หลักของกำนันผู้ใหญ่บ้านมาตั้งแต่สมัยก่อตั้งสถาบันกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคเริ่มต้นแล้ว หน้าที่ของการเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐกับราษฎรในพื้นที่หมู่บ้านเป็นหน้าที่ที่ผู้ใหญ่บ้านจะต้องกระทำโดยตรง โดยการนำข่าวสารของทางราชการไปแจ้งให้ประชาชนทราบ เช่น ประกาศของทางราชการ การเตือนภัยต่าง ๆ การบอกสภาพดินฟ้าอากาศ การบอกระยะเวลาในการนำสินค้าการเกษตรไปรับจำนำกับรัฐบาล การรับซื้อผลิตผลทางการเกษตรของทางราชการ การแจ้งข่าวเกี่ยวกับอาชญากรรม ประกาศรางวัลนำจับ หรือผู้ที่ชี้เบาะแส การประชาสัมพันธ์งานท่องเที่ยว งานประเพณี งานเทศกาลต่าง ๆ หรือ แม้กระทั่งประชาสัมพันธ์เพื่อหาอาสาสมัครเพื่อทำสาธารณประโยชน์ให้หมู่บ้านหรือตำบลของตน เป็นต้น

การเป็นสื่อกลางระหว่างลูกบ้าน กับผู้ใหญ่บ้าน นี้ นับเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่รัฐบาลใช้ในการ “ควบคุม” ราษฎรในหมู่บ้าน ซึ่งนั้นก็หมายความว่า หากเครื่องมือชนิดนี้ใช้ได้ผล การควบคุมประชาชนทั้งประเทศให้สนองตอบความต้องการของราชการส่วนกลางหรือรัฐบาลก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากแต่อย่างใด เพราะรัฐบาลเป็นผู้สั่งการกำนันผู้ใหญ่บ้านได้โดยตรง โดยผ่านกระทรวงมหาดไทย

การเป็นตัวแทนของรัฐของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งข่าวให้กับทางราชการ

การเป็นตัวแทนของรัฐเพื่อเป็นแหล่งข่าวให้กับทางราชการของกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้น นับว่าเป็นการกระทำอยู่ทั่วไปในสังคมชนบทของไทย เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด อีกทั้งยังมีลักษณะของการเป็นผู้นำชุมชนโดยธรรมชาติอีกด้วย เมื่อประชาชนหรือลูกบ้านมีกิจกรรมหรือความเคลื่อนไหวใด ๆ ผู้ใหญ่บ้านและกำนันจะเป็นผู้ทราบข่าวสารหรือความเคลื่อนไหวก่อนเสมอ

ในปัจจุบัน กำนันผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงทำหน้าที่เป็นแหล่งข่าวให้กับทางราชการ โดยเฉพาะกับอำเภออยู่ เพียงแต่อาจจะถูกลดบทบาทไปบ้างตามยุค โลกาภิวัตน์ ที่ ข้อมูลข่าวสารสามารถเดินทางไปได้อย่างรวดเร็ว ข้อมูลที่ทางราชการมักจะได้จากกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบัน มักจะเป็นเรื่องทางปกครองทั่วไป เช่น ข้อมูลของลูกบ้านทั่วไปเพื่อประกอบการดำเนินงานของ

ราชการ การตรวจสอบความเคลื่อนไหวของประชาชนในหมู่บ้าน เบาะแสในคดีอาญาหรือคดีอาเสพติด หรือแม้กระทั่งความนิยมของนโยบายของรัฐบาลในเรื่องต่าง ๆ ราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารราชการและในยุคปัจจุบันบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงทำหน้าที่เหล่านี้อยู่ แม้ในบางพื้นที่ บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านจะลดน้อยลงบ้างโดยเฉพาะในเขตที่มีความเป็นเมืองสูง และประชาชนอาศัยหนาแน่น ดังนั้น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาล ยังไม่เข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับกับประชาชนได้ บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงมีความจำเป็นอยู่นั่นเอง

2. รูปแบบและอำนาจหน้าที่ของเทศบาล ตามกฎหมายไทย

การจัดตั้งเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 นั้น ได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 7 ให้มีการจัดตั้งท้องถิ่นที่มีสภาพอันสมควรขึ้นเป็นเทศบาล มีฐานะเป็นทบวงการเมืองเทศบาลจึงเป็นนิติบุคคลมหาชน การจัดตั้งเทศบาลให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีการะบุนชื่อและเขตของเทศบาลที่ได้จัดตั้งขึ้นตามประเภทของเทศบาลที่แบ่งตามจำนวนประชากร ความหนาแน่นโดยเฉลี่ยของจำนวนประชากรต่อพื้นที่และรายได้ของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็นสามประเภท คือ

(1) เทศบาลตำบล มาตรา 9 แห่งกฎหมายว่าด้วยเทศบาลตำบลกำหนดไว้ว่า ได้แก่ ท้องถิ่นที่มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล โดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์แน่ชัดสำหรับท้องถิ่นที่จะจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบล กระทรวงมหาดไทยจึงได้วางแนวปฏิบัติในการกำหนดท้องถิ่นที่จะจัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาลตำบลไว้ ดังนี้

- (ก) มีประชากรตั้งแต่ 7,000 คนขึ้นไป
- (ข) มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 1,500 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร
- (ค) มีรายได้เกินกว่า 5 ล้านบาทขึ้นไปโดยไม่รวมเงินอุดหนุน

(2) เทศบาลเมือง มาตรา 10 แห่งกฎหมายว่าด้วยเทศบาลกำหนดไว้ว่า ได้แก่ ท้องถิ่นที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

- (ก) ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือ
- (ข) ท้องถิ่นชุมชนที่มีลักษณะดังนี้
 - (ข.1) มีประชากรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป
 - (ข.2) มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 3,000 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร
 - (ข.3) มีรายได้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่อื่นต้องทำสำหรับเทศบาลเมืองตาม

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496

(3) เทศบาลนคร มาตรา 11 แห่งกฎหมายว่าด้วยเทศบาลกำหนดไว้ว่า ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีลักษณะดังนี้

(ค.1) มีประชากรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป

(ค.2) มีความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 3,000 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

(ค.3) มีรายได้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำสำหรับเทศบาลนครตาม

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496

อย่างไรก็ดี เทศบาลที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วอาจเปลี่ยนชื่อเทศบาลหรือเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลได้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 หรืออาจถูกเปลี่ยนแปลงฐานะหรือยุบเลิกเทศบาลได้โดยกระทำเป็นพระราชกฤษฎีกาดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 13 แห่งกฎหมายว่าด้วยเทศบาล

หน้าที่ของเทศบาล

1. หน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ได้กำหนดให้เทศบาลมีหน้าที่ 2 ประเภท คือ หน้าที่ต้องทำ และหน้าที่อาจจัดทำในเขตเทศบาล ซึ่งแตกต่างกันไปตามประเภทของเทศบาลดังนี้

เทศบาลตำบล

1. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
3. รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

4. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ

5. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง

6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม

7. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

8. บำรุงศิลป ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของ

ท้องถิ่น

9. หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

เทศบาลเมือง มีหน้าที่เช่นเดียวกับเทศบาลตำบล ตามข้อ 1-9 และมีหน้าที่เพิ่มเติม

อีก ดังนี้

1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา

2. ให้มีโรงพยาบาล

3. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์ และรักษาคนเจ็บไข้

4. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ

5. ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ

6. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

7. ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำ หรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น

2. อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2496) ออกตามความในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 (ราชกิจจานุเบกษา 2496/66/1346/20/ตุลาคม/2496)

นอกจากงานที่เป็นการดำเนินกิจการของเทศบาลแล้ว หากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นสมควร ให้นายกเทศมนตรี เทศมนตรี ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล หรือหัวหน้าแขวงเทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการเปรียบเทียบคดีละเมิดเทศบัญญัติโดยอนุโลมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ตามมาตรา 40 แห่งกฎหมายว่าด้วยเทศบาล ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องแต่งตั้งเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีละเมิดเทศบัญญัติตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 ลงวันที่ 5 มิถุนายน 2521 กำหนดอำนาจหน้าที่ดังกล่าวไว้แล้ว

เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะท้องถิ่นใดเป็นเทศบาลแล้ว ให้นายกเทศมนตรี และเทศมนตรี ทำหน้าที่อย่างเดียวกับกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่เฉพาะในเขตเทศบาลนั้น ๆ เท่าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นสมควรและกำหนดไว้ในกฎกระทรวง โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลนั้นจะต้องพ้นจากหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันได้มีกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2496) ออกตามความในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 กำหนดอำนาจหน้าที่ที่นายกเทศมนตรี และเทศมนตรีจะต้องกระทำแทนกำนันและผู้ใหญ่บ้านไว้แล้ว ประกอบด้วย 2 ประการคือ

(1) อำนาจหน้าที่ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2486 ข้อ 1 ข้อ 2 ข้อ 3 ข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 9 ข้อ 10 ข้อ 11 ข้อ 12 ข้อ 13 ข้อ 14 และข้อ 15

แต่ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2551) ได้ยกเลิกความในมาตรา 27 ในฉบับนี้แล้ว และให้ใช้มาตราที่แก้ไขใหม่นี้แทน แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังมีได้มีกฎกระทรวง กำหนดขอบเขต อำนาจหน้าที่ ให้นายกเทศมนตรี และ เทศมนตรีปฏิบัติหน้าที่อย่างเดียวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ตามมาตรา 27 ดังกล่าวแต่อย่างใด

(2) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา ตามมาตรา 35 ข้อ 1 คือ เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

อำนาจตามมาตรา 38 ให้ดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้ได้มีที่พักตามควร

อำนาจตามมาตรา 40 ต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอ ในการดูแลรักษา และคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อันอยู่ในตำบลนั้น

จากกฎกระทรวงดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเมื่อมีการยกฐานะท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลตำบลแล้ว ผู้ร่างกฎหมายมีเจตนาจะให้ นายกเทศมนตรีและเทศมนตรี มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกันกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้กำหนดในกฎกระทรวง แต่เนื่องจากว่า อำนาจหน้าที่ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นอำนาจที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายหลาย ๆ ฉบับ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงไม่อาจกำหนดให้มีอำนาจเช่นเดียวกับกฎหมายอื่น ๆ ได้ ยกตัวอย่างเช่น อำนาจตามพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีอำนาจในการสืบสวนคดีอาญา ซึ่งนายกเทศมนตรี และเทศมนตรี ไม่มีสถานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองจึงไม่อาจกำหนดให้มีอำนาจเช่นเดียวกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้

3.อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 114 ก/หน้า 48/17พฤศจิกายน 2542)

เพื่อให้การรองรับภารกิจที่รัฐจะต้องถ่ายโอนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเพิ่มรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น พระราชบัญญัติ ดังกล่าวได้กำหนดอำนาจหน้าที่และรายได้ รายรับในส่วนที่เกี่ยวกับเทศบาลไว้ดังนี้

เป็นไปตามมาตรา 16 กล่าวคือ ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ การสาธารณูปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ การสาธารณูปการ การส่งเสริม การฝึก และประกอบอาชีพ การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน การส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดการศึกษา การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การส่งเสริม

กีฬา การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน การควบคุมการเลี้ยงสัตว์ การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์ การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัยโรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร การดูแลรักษาที่สาธารณะ การควบคุมอาคาร การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

3. อำนาจหน้าที่ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ในต่างประเทศ

การพิจารณาถึงการปกครองท้องถิ่นในประเทศต่าง ๆ พบว่าตำแหน่ง หรือสถาบันที่คล้ายคลึงกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในกรณีของไทย มีแนวโน้มว่าจะหายไปจากระบบการบริหารการปกครองของโลกยุคปัจจุบัน กล่าวเฉพาะกรณีของกลุ่มประเทศตะวันตก สถาบันเหล่านี้ได้สูญหายไปเป็นเวลานานแล้ว เนื่องจากถูกทดแทนด้วยระบบการปกครองท้องถิ่นที่ขยายตัวอย่างมาก และสอดคล้องกับสังคมแบบประชาธิปไตยที่พัฒนาการมาอย่างยาวนาน จึงยากต่อการรวบรวมข้อมูลมาอ้างอิงได้ ฉะนั้นผู้ศึกษาจึงจะขอหยิบยกมาเปรียบเทียบเฉพาะประเทศในแถบทวีปเอเชียด้วยกันเท่านั้นเนื่องจากยังปรากฏและทำงานอยู่

3.1 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านในประเทศอินโดนีเซีย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, ออนไลน์, 2546)

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (The Republic of Indonesia) เป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ใต้อาณาเขตเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ มีเมืองหลวงคือ กรุงจาการ์ต้า ซึ่งเป็นเมืองที่มี ลักษณะเฉพาะคือ เป็นประเทศที่ประกอบด้วยหมู่เกาะมากกว่า 17,000 เกาะ และมีประชากรจำนวนมากเป็นอันดับ 5 ของโลก นอกเหนือจากนั้นในกลุ่มของประชากรยังมีความแตกต่างหลากหลายทางด้านศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ และภาษาที่ใช้อีกด้วย

ในทางสังคมและการเมืองการปกครอง ประเทศอินโดนีเซียมีวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศที่สืบเนื่องต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนับตั้งแต่สมัยโบราณล่วงมาจนถึงยุคแห่งการล่าอาณานิคมของประเทศยุโรป ซึ่งอินโดนีเซียก็คล้ายคลึงกับหลายประเทศในภูมิภาคนี้ที่ได้ตกอยู่ภายใต้การเป็นประเทศอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก จวบกระทั่งล่วงมาจนถึงสมัยแห่งการเป็นรัฐชาติอย่างแท้จริงภายหลังการประกาศเอกราชใน ค.ศ.1945

เพื่อให้การอธิบายบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านของประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ให้กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ดังนี้

ก. โครงสร้างการเมืองการปกครอง

ประเทศอินโดนีเซียนั้นแม้จะมีลักษณะที่เป็นประเทศหมู่เกาะแต่ก็มีการปกครองแบบรัฐเดี่ยว (Unitary State) การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในอินโดนีเซีย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างโดยรวมของการบริหารราชการแผ่นดินเสียก่อน นอกเหนือจากนั้นยังต้องเข้าใจในระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารปกครองในระดับท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งจะได้กล่าวถึงเป็นลำดับ

กล่าวสำหรับโครงสร้างการบริหารระบบบริหารราชการแผ่นดินของอินโดนีเซีย ประกอบด้วยสถาบันทางการเมืองที่สำคัญดังนี้

1. สภาที่ปรึกษาประชาชน (Majelis Permusjawaratan Rakyat: MPR) เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดของรัฐ มีประธานสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาที่ปรึกษาประชาชน ภารกิจหน้าที่ของสภานี้มีดังนี้ คือ อำนาจหน้าที่ในการยกร่างและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ อำนาจหน้าที่ในการประกาศแนวนโยบายในการบริหารประเทศ และอำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งและถอดถอนประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี

สมาชิกของสภาที่ปรึกษาประชาชนนี้มีจำนวน 1,000 คน โดยมีที่มา 2 ประเภท คือ ประเภทที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 500 คน และประเภทที่เป็นสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งของรัฐบาลจำนวน 500 คน ประกอบด้วยบุคคลที่มาจากองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ผู้แทนจากกองทัพ นักวิชาการ และผู้แทนจากส่วนภูมิภาค (จังหวัด) ที่มาจากการเลือกตั้งของสภาจังหวัด เป็นต้น

2. ประธานาธิบดี

ระบบการเมืองของประเทศอินโดนีเซีย มีประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐและเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารพร้อมกันไปด้วย ทั้งนี้ประธานาธิบดีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และมีสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อ ๆ ไปได้โดยไม่กำหนด ทั้งนี้ประธานาธิบดีของอินโดนีเซียจะไม่สังกัดพรรคการเมืองแต่อย่างใด และมาจากการเลือกตั้งโดยสภาที่ปรึกษาประชาชน ซึ่งรวมทั้งรองประธานาธิบดีอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

การทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารของประธานาธิบดีนั้นหมายถึงการมีสถานะเป็นหัวหน้าคณะรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่ต้องทำงานร่วมกับคณะรัฐมนตรีที่มาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดีเอง (ซึ่งไม่สังกัดพรรคการเมืองเช่นเดียวกัน)

3. สภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎรของอินโดนีเซียมีสมาชิกรวมทั้งหมด 500 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี ซึ่งมีที่มาจาก (1) การเลือกตั้งทั่วไป ในระบบบัญชีรายชื่อพรรค (Party List) โดยมีที่มาจากพรรคการเมืองต่าง ๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 425 คน และ (2) มาจากการแต่งตั้งของกองทัพโดยได้รับความเห็นชอบจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด จำนวน 75 คน ทั้งนี้เหตุผลที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากสายทหารสืบเนื่องมาจากการที่ทหารในอินโดนีเซียไม่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งจึงต้องมีการสำรองที่นั่งในสภาไว้สำหรับเป็นตัวแทนของทหารนั่นเอง

ข. โครงสร้างการปกครองระดับภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับโครงสร้างการปกครองในระดับภูมิภาคตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค (The Republic of Indonesia Law number 22 year 1999 regarding Regional Government) นั้นประกอบด้วย

1. การบริหารราชการระดับจังหวัด

“จังหวัด” (Propinsi-Daerah Otonom Tingkat: 32 แห่ง) เป็นหน่วยการปกครองที่อยู่ในระดับรองถัดลงมาจากรัฐบาลกลาง และถือเป็นหน่วยการปกครองระดับแรกของการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำภารกิจต่าง ๆ ครอบคลุมภายในพื้นที่ของจังหวัด ยกเว้นภารกิจในระดับมหภาค เช่น การจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาประเทศ การวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลกลางเป็นผู้ดำเนินการ

โครงสร้างการบริหารราชการระดับจังหวัดนั้น มีอยู่สองส่วนได้แก่ ส่วนแรก เป็นฝ่ายบริหารซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัด (Gubernur-Governor) ที่ได้รับ “แบ่งอำนาจ” (Deconcentration) ให้มาจัดทำภารกิจในระดับภูมิภาคเป็นผู้ควบคุมดูแลในฐานะตัวแทนของรัฐบาลกลาง ทำงานร่วมกับข้าราชการประจำจังหวัด ทั้งนี้ในฐานะตัวแทนของรัฐบาลกลางนี้เอง ที่ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของประธานาธิบดีโดยผ่านทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (Minister of Home Affairs) และส่วนที่สอง เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาจังหวัด (Dewan Perwakilan Rakyat Daerah Tingkat I) ประกอบด้วยประธานสภา รองประธานสภา และสมาชิกที่จัดแบ่งเป็นคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ มีสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน อำนาจหน้าที่หลัก ๆ ของสภานี้ มีดังต่อไปนี้

- เลือกตั้งและถอดถอนผู้ว่าราชการจังหวัด
- คัดเลือกตัวแทนของสมาชิกสภาเพื่อเป็นตัวแทนของจังหวัดเข้าร่วมกิจกรรมในระดับชาติ
- เสนอแต่งตั้งและถอดถอนผู้ว่าราชการจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัด

- ร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดในการออกกฎหมายและระเบียบของจังหวัด
- ร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดในการจัดทำงบประมาณของจังหวัด
- ให้คำแนะนำและเสนอข้อคิดเห็นต่อการดำเนินกิจการต่าง ๆ ในจังหวัด

พิจารณาอำนาจหน้าที่ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในการปกครองระดับจังหวัดนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หากแต่มาจากการเลือกตั้งของสภาจังหวัด ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งของสภาที่ปรึกษาประชาชนนั่นเอง

2. การบริหารราชการระดับอำเภอและเทศบาล

อำเภอ (Kabupaten-Regency: 268 แห่ง) เป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่อยู่รองลงมาจากจังหวัด มีหัวหน้าฝ่ายบริหารคือ นายอำเภอ (Regent-Bupati) ทำงานร่วมกับข้าราชการประจำ และมีสภาอำเภอ (Dewan Perwakilan Rakyat Daerah Tingkat II) เป็นฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองโดยที่สภาดังกล่าวจะมีหน้าที่ในการออกกฎหมายและการจัดทำแผนงบประมาณ ทั้งนี้ในระดับอำเภอจะมีผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดของการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นผู้ควบคุมตรวจสอบพื้นที่ของอำเภอนั้นจะครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัดไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ที่เป็นเมืองหลวงของจังหวัดและพื้นที่ที่อยู่รอบนอก

การแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกับนายอำเภอมีกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ในระดับจังหวัด สภาจังหวัดจะเลือก 2-3 คนในจำนวนผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ยื่นเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และหนึ่งในจำนวนนั้นจะได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีให้ดำรงตำแหน่งภายใต้การแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และในกรณีของอำเภอ สภาอำเภอจะเลือก 2-3 คนในจำนวนผู้สมัครรับเลือกเป็นนายอำเภอ ยื่นเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และหนึ่งในจำนวนนั้นจะได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ดำรงตำแหน่งภายใต้การแนะนำของผู้ว่าราชการจังหวัด

นอกเหนือจากความเหมือนที่มี “ความเป็นราชการส่วนภูมิภาคโดยสมบูรณ์” ของการปกครองทั้งสองระดับแล้ว ยังมีความเหมือนที่คล้ายคลึงกันอีกคือ รัฐบาลกลาง อันหมายถึงกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ จะมีสำนักงานสาขาไปตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดและอำเภอ โดยทำงานประสานกับจังหวัดและอำเภอ อาทิเช่น สำนักงานวางแผนและพัฒนาส่วนภูมิภาค คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนในระดับภูมิภาค ธนาคารเพื่อการพัฒนาภูมิภาค เป็นต้น

เทศบาล (Kota/Kotamadya-Municipality: 97 แห่ง) เป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่อยู่รองลงมาจากจังหวัดเช่นเดียวกับอำเภอ หากแต่พื้นที่ของเทศบาลนั้นซ้อนทับอยู่ในพื้นที่ของอำเภอและ/หรือเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะของความเป็นเมือง เทศบาลมีหัวหน้าฝ่ายบริหารคือ

นายกเทศมนตรี (Mayor-Walikota) ทำงานร่วมกับพนักงานเทศบาล และมีสภาเทศบาล (Dewan Perwakilan Rakyat Daerah Tingkat II) ซึ่งมีสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งเช่นเดียวกับสมาชิกสภาอำเภอทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งนี้สภาดังกล่าวจะมีหน้าที่ในการออกกฎหมายและการจัดทำแผนงบประมาณ สภาเทศบาลอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดเช่นเดียวกับสภาอำเภอ เทศบาลสามารถแบ่งย่อยออกได้เป็นอีก 2 ระดับคือ เทศบาลเมือง (Kota) กับเทศบาลนคร (Kotamadya)

แม้ว่าจะมีสถานะตามกฎหมายเป็นองค์กรปกครองที่ถูกรองลงมาจากรัฐจังหวัดเหมือนกัน แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว พื้นที่ของเทศบาลกับซ้อนอยู่ในเขตของอำเภอที่มีความเป็นเมือง (หากอำเภอใดอยู่ในเขตชนบทที่ห่างไกลก็จะไม่มีเทศบาล) ฉะนั้นการบริหารจัดการหรืออำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของเทศบาลจึงมีมากกว่าอำเภอ อาทิเช่น การป้องกันอัคคีภัย การอนามัย สวนสาธารณะ เป็นต้น

3. การบริหารราชการระดับตำบล

ตำบล หรือ “เกอจามัตตัน” (Kecamatan: 3,592) เป็นหน่วยการปกครองที่ถูกรองลงมาจากรัฐหรือเทศบาล กล่าวคืออยู่ภายใต้ความรับผิดชอบและควบคุมตรวจสอบของนายอำเภอ จึงไม่มีสถานะที่เป็นหน่วยการปกครองที่เป็นอิสระ การจัดตั้งตำบลจะต้องประกาศในกฎหมายของจังหวัด

ตำบล มี “กำนัน” หรือ “จามัต” (Camat) ซึ่งมาจากการแต่งตั้งโดยนายอำเภอเป็นผู้ดูแลและทำงานร่วมกับข้าราชการประจำ โดยได้รับการมอบอำนาจในการบริหารบางส่วนมาจากนายอำเภอ ทั้งนี้ภารกิจหน้าที่ของเกอจามัตตันคือ การบริหารราชการทั่วไปในฐานะที่เป็นส่วนราชการระดับรองจากรัฐหรือเทศบาล การสวัสดิการสังคมและการเศรษฐกิจ เป็นต้น

ในพื้นที่ของตำบลนั้นก็คล้ายคลึงกับจังหวัดและอำเภอคือ มีหน่วยงานสาขาของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เข้ามาตั้งอยู่ เช่น กระทรวงการข่าว กระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรม กระทรวงการศาสนา กระทรวงการสังคม เป็นต้น นอกเหนือจากนั้นยังมีหน่วยงานของตำรวจ และกองทัพเข้ามาตั้งอยู่ในพื้นที่ด้วยเช่นกัน

การปกครองระดับตำบลในประเทศอินโดนีเซียนั้น เป็นการปกครองส่วนภูมิภาคอย่างแท้จริง เพราะผู้บริหารมาจากการแต่งตั้งจึงมีสถานะเป็น “ข้าราชการของรัฐในพื้นที่โดยสมบูรณ์” นอกเหนือจากนั้นภายในพื้นที่ของตำบลยังมีส่วนราชการต่าง ๆ เข้ามาตั้งอยู่เป็นจำนวนมากอีกด้วย

4. เขต

เขต (Kelurahan) เป็นหน่วยการปกครองที่อยู่ในพื้นที่ของเทศบาล กล่าวคือ เป็นหน่วยการปกครองที่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นเมือง เขตในอินโดนีเซียจึงหมายถึง หมู่บ้านหรือชุมชนที่อยู่ในเขต

เมืองนั่นเอง การจัดตั้งเขตต้องเป็นไปตามกฎหมายจังหวัด ระบบการบริหารภายในเขตประกอบด้วย “หัวหน้าเขต” หรือ Lurah มาจากการแต่งตั้งของนายกเทศมนตรีหรือนายอำเภอเป็นผู้ปกครองดูแลในพื้นที่และมีผู้ช่วยคือเลขานุการและหัวหน้าฝ่ายงานต่าง ๆ

ในพื้นที่ของเขตนั้นแตกต่างจากพื้นที่ของตำบลตรงที่ไม่มีหน่วยงานของราชการส่วนกลางเข้ามาตั้งสาขาในพื้นที่ หากแต่ถ้าก็มีลักษณะที่เหมือนกันคือ ทั้งหัวหน้าเขตและกำนันมีสถานะเป็นข้าราชการซึ่งมาจากการแต่งตั้งของนายอำเภอหรือนายกเทศมนตรีเช่นเดียวกัน

เขต นับรวมเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองส่วนภูมิภาคโดยสมบูรณ์เพราะ “หัวหน้าเขต” มีสถานะเป็น “ข้าราชการของรัฐในระดับท้องถิ่น” ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยนายอำเภอหรือนายกเทศมนตรี

5. หมู่บ้าน

หมู่บ้าน (Desa-Village) หรือในบางพื้นที่อาจเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น เป็นหน่วยการปกครองในพื้นที่ที่เป็นชนบท รองลงมาจาก การปกครองระดับอำเภอและตำบลตามลำดับแตกต่างจากเขตที่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นเมืองซึ่งเป็นพื้นที่ของเทศบาล การจัดตั้ง การยุบและการรวมหมู่บ้านสามารถริเริ่มกระทำโดยประชาชนตามการอนุญาตของอำเภอและสภาอำเภอซึ่งจะต้องเป็นไปตามกรอบกฎหมายจังหวัด

ตำบลและหมู่บ้านในอินโดนีเซียนั้นมีสถานะภาพที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ตำบล อาจจะนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองส่วนภูมิภาคโดยสมบูรณ์เพราะกำนันมีสถานะเป็นข้าราชการเต็มตัว เพราะได้รับการแต่งตั้งโดยนายอำเภอหรือนายกเทศมนตรี ในขณะที่ หมู่บ้าน แม้ว่าจะนับรวมว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองส่วนภูมิภาค แต่ก็อาจถือได้ว่าเป็นหน่วยการปกครองในระดับในระดับรากหญ้าที่มีลักษณะเป็นกิ่งตัวแทนของรัฐและกิ่งตัวแทนประชาชนเพราะผู้ใหญ่บ้านแม้จะได้รับการแต่งตั้งจากนายอำเภอ ในฐานะตัวแทนของผู้ว่าราชการจังหวัดหากแต่ที่มาอย่างแท้จริงก็คือ มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในหมู่บ้านนั่นเอง

ตามระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค สถานะและบทบาทของกำนันไม่ได้รับการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนนัก เพราะมีเพียงหนึ่งมาตรา คือ มาตรา 66 และ 6 ข้อ เท่านั้นที่กล่าวถึงหน่วยการปกครองระดับตำบล (Sub-District) อันแตกต่างจากการปกครองระดับหมู่บ้านที่มีหมวด (Chapter) ที่กล่าวถึงโดยเฉพาะ สิ่งนี้อาจแสดงให้เห็นได้อย่างหนึ่งว่าโครงสร้างของตำบลอาจไม่มีอะไรที่ซับซ้อนนักเพราะมีลักษณะที่เป็นเหมือนหน่วยราชการส่วนภูมิภาคอื่น ๆ เช่นเดียวกับอำเภอ แตกต่างจากโครงสร้างของหมู่บ้านที่เป็นหน่วยการปกครองกิ่งทางการ กล่าวคือ ผู้ใหญ่บ้านมีสถานะเป็นทั้งข้าราชการเพราะได้รับการแต่งตั้งโดยนายอำเภอ หากแต่ก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในหมู่บ้าน

โครงสร้างภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน (Kepala Desa) เป็นผู้นำในหมู่บ้าน ทำงานร่วมกับ คณะกรรมการหมู่บ้าน (the Rural Representative Board) ซึ่งเป็นหน่วยหรือองค์กรที่ทำงานร่วมกันกับผู้ใหญ่บ้านภายในหมู่บ้าน โดยหน้าที่รับผิดชอบหลัก ๆ ของคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย หน้าที่ในการปกป้องรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน หน้าที่ในการออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน รวมทั้งหน้าที่ในการให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารปกครองภายในหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นผู้ที่มาจากการเลือกตั้งระหว่างคนในหมู่บ้านนั้น ๆ เอง โดยมีประธานซึ่งมาจากการเลือกตั้งระหว่างสมาชิก

ค. สถานะ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า “ตำบล” และ “หมู่บ้าน” ในประเทศอินโดนีเซียนั้นมีสถานะที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของพื้นที่ และที่มาของผู้บริหารหรือผู้นำของหน่วยการปกครอง ดังนี้

1. ตำบลและกำนัน (Kecamatan/Camat)

ตำบล ในประเทศอินโดนีเซียนั้นเป็นหน่วยการปกครองที่มีพื้นที่ค่อนข้างใหญ่มาก เพราะมีหน่วยงานของราชการส่วนกลางเข้ามาตั้งอยู่อย่างมากมาย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นฐานอำนาจทางการเมืองการปกครองให้กับรัฐบาลกลางเป็นอย่างดี เพราะส่วนกลางได้เข้ามาปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ภายในพื้นที่ของตำบล ในอำเภอหนึ่ง ๆ จะมีตำบลไม่ต่ำกว่า 15 แห่ง โดยที่ในแต่ละตำบลจะประกอบด้วยหมู่บ้านต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 10 หมู่บ้าน

ในส่วนของ “กำนัน” ซึ่งเป็นผู้ปกครองระดับตำบลนั้น มีสถานะเป็น “ข้าราชการส่วนภูมิภาคเต็มตัว” เพราะมาจากการแต่งตั้งของนายอำเภอ รวมทั้งได้รับมอบอำนาจการบริหาร การตัดสินใจในบางเรื่องบางระดับ บางส่วนมาจากนายอำเภอ และอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบของนายอำเภอ

2. หมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้าน (Desa/Kepala Desa)

หมู่บ้าน (Desa) ในอินโดนีเซียเป็นระดับของการปกครองในเขตพื้นที่ที่เป็นชนบท (Rural Government) มีวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โครงสร้างของหมู่บ้าน ประกอบด้วย

(1) ผู้ใหญ่บ้าน (Head of Village/Kepala Desa) หรืออาจเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นเป็นผู้ปกครองสูงสุด ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในหมู่บ้าน โดยเสียงข้างมาก และแต่งตั้งโดยนายอำเภอ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปีและอยู่ได้ไม่เกิน 2 วาระ

(2) คณะกรรมการหมู่บ้าน (Rural Representative Board)

คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นองค์กรซึ่งอยู่ภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในหมู่บ้าน มีประธานคณะกรรมการซึ่งเลือกตั้งในสมาชิกด้วยกัน คณะกรรมการหมู่บ้านจะทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้านในการออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน และทำหน้าที่ในการดูแลรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

การปกครองระดับ “หมู่บ้าน” นั้นมีขอบข่ายของอำนาจที่รับผิดชอบอันได้แก่ (1) อำนาจซึ่งเป็นสิทธิ์ของหมู่บ้านมาแต่ดั้งเดิม (2) อำนาจซึ่งไม่ขัดต่อการบริหารราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค และ (3) อำนาจหน้าที่ซึ่งรัฐบาลกลาง จังหวัด และ/หรืออำเภอ มอบหมาย ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ที่หมู่บ้านได้รับมอบหมายจากรัฐบาลกลาง จังหวัด และ/หรืออำเภอจะให้พร้อม ๆ กับการสนับสนุนงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกและ โครงสร้างพื้นฐานจนกระทั่งถึงการสนับสนุนทางด้านบุคลากร

ภารกิจหน้าที่ที่อยู่ภายใต้ขอบข่ายความรับผิดชอบของผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่

- (1) หน้าที่ในการเป็นหัวหน้าหน่วยการปกครองในชนบท
- (2) หน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน
- (3) หน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน
- (4) หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน
- (5) หน้าที่ในการแก้ไขและไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนใน

หมู่บ้าน

(6) หน้าที่ในการเป็นตัวแทนของหมู่บ้านทั้งในหมู่บ้านและภายนอกหมู่บ้าน โดยอยู่ภายใต้กฎหมาย ทั้งนี้สามารถแต่งตั้งตัวแทนของตนได้

ทั้งนี้การจัดทำภารกิจต่าง ๆ ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องรายงานต่อประชาชนโดยผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน นอกเหนือจากนั้นยังต้องรายงานผลการปฏิบัติต่อนายอำเภอด้วยในอีกทางหนึ่ง

ในการจัดทำภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ ของผู้ใหญ่บ้านจะต้องอาศัยงบประมาณของหมู่บ้าน ซึ่งมีแหล่งที่มาดังนี้

- รายได้หรือทรัพย์สินของหมู่บ้าน
- ผลประกอบการของหมู่บ้าน
- ทรัพย์สินของหมู่บ้าน
- เงินบริจาคจากประชาชน
- การจัดทำสหกรณ์

- รายได้อื่น ๆ

- งบช่วยเหลือจากอำเภอ

- ส่วนแบ่งจากภาษีและค่าตอบแทน

- ส่วนแบ่งจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางและจังหวัดซึ่งรับผ่านทางอำเภอ

งบช่วยเหลือจากรัฐบาลกลางและจังหวัด

การบริจาคจากพรรคการเมือง (ทั้ง 3 พรรค)

เงินกู้ยืม ทั้งนี้งบประมาณของหมู่บ้านจะต้องจัดทำเป็นบัญชีรายรับและงบประมาณ

รายจ่ายประจำปี โดยมีผู้ใหญ่บ้านดำเนินการร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน และมีนายอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษา

3.2 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน ในประเทศมาเลเซีย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, ออนไลน์, 2546)

ประเทศมาเลเซีย เป็นประเทศที่ใช้รูปแบบสหพันธรัฐ ปัจจุบันมาเลเซียประกอบไปด้วย 13 รัฐ ได้แก่ กลันตัน ปะหัง เคาดาห์ ปีนัง เปรัก ตรังกานู ซะลังงอร์ ยะโฮร์ เนกรีซัมบิลัน มะละกา ปะลิส ซาบาห์ และ ซาราวัก

ประมุขของสหพันธรัฐมาเลเซีย คือ ราชาธิบดีหรือกษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ โดยที่กษัตริย์แห่งมาเลเซีย มาจากการแต่งตั้งของสภาประมุขของผู้ปกครองรัฐ (The Conference of Rulers) ซึ่งเป็นสภาที่ประมุขของรัฐทั้ง 13 รัฐในมาเลเซีย โดยที่มีเพียงประมุขจาก 9 รัฐเท่านั้นที่มีสิทธิได้รับแต่งตั้งเป็นกษัตริย์แห่งสหพันธรัฐ ส่วนประมุขอีก 4 รัฐ ซึ่ง ได้แก่ ปีนัง มะละกา ซาราวัก และซาบาห์ มีเพียงสิทธิเพียงเข้าร่วมประชุมและลงมติในการคัดเลือกกษัตริย์เท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้ เพราะประมุขของ 4 รัฐดังกล่าวเป็นเพียงข้าหลวง มิใช่สุลต่านอย่าง 9 รัฐที่เหลือ

เนื่องจากมาเลเซีย เป็นประเทศสหพันธรัฐ ดังนั้นโครงสร้างการปกครองภายในของแต่ละรัฐจึงแตกต่างกัน เพราะแต่ละรัฐต่างมีอิสระในการปกครองภายในของตนเองอยู่ในระดับหนึ่ง ซึ่งก็รวมถึงการปกครองส่วนภูมิภาค (จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน) และการปกครองท้องถิ่น

เพื่อให้การอธิบายบทบาทและหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในมาเลเซียกระจ่างชัดมากขึ้น ผู้ศึกษา จะขออธิบายระบบการบริหารราชการของประเทศมาเลเซีย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนที่สำคัญ ๆ ดังนี้ คือ

ก. โครงสร้างการปกครอง

โครงสร้างการปกครองของมาเลเซีย แบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับสหพันธรัฐ

1.1 สภาประมุขของผู้ปกครองรัฐ (The Conference of Ruler) และพระราชาธิบดี

- 1.2 นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี
- 1.3 สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา
2. ระดับมลรัฐ
 - 2.1 ประมุขแห่งรัฐ
 - 2.2 สภาการบริหารและมุขมนตรี (Executive Council and Chief Ministers)
 - 2.3 สถานิติบัญญัติแห่งรัฐ (State Legislative Assembly)
 - 2.4 เลขานุการประจำรัฐ (State Secretary)
3. การปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 3.1) ส่วนภูมิภาค
 - 3.2) ส่วนท้องถิ่น

ระดับสหพันธรัฐ

การปกครองในระดับสหพันธรัฐเป็นระดับการปกครองที่สูงที่สุดของมาเลเซีย และรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจกับสหพันธรัฐไว้ค่อนข้างมาก จนอาจกล่าวได้ว่า มาเลเซียเป็นรัฐแบบสหพันธรัฐเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้โดยให้อำนาจแก่รัฐบาลสหพันธรัฐว่าหากกฎหมายของรัฐใดขัดกับกฎหมายของสหพันธ์ กฎหมายของสหพันธ์ย่อมมีผลบังคับสูงกว่า และกฎหมายในระดับมลรัฐก็จะมีผลเป็นอันบังคับใช้ไม่ได้ไป

สหพันธรัฐมาเลเซีย ใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมีพระราชพิธีเป็นประมุข ซึ่งทรงอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยใช้ระบบรัฐสภา กล่าวคือ สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกนายกรัฐมนตรี อันเป็นลักษณะเช่นเดียวกับประเทศไทย

ความรับผิดชอบของรัฐบาลสหพันธ์ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับความมั่นคงและการต่างประเทศ นอกเหนือจากนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐบาลมลรัฐที่จะต้องรับผิดชอบ อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องความรับผิดชอบระหว่างรัฐบาลสหพันธ์และรัฐบาลมลรัฐ จึงมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่สำคัญ ๆ ให้เป็นเรื่องที่รัฐบาลสหพันธ์จะต้องดูแล ซึ่งมีดังนี้

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การทำสนธิสัญญา การดำเนินความสัมพันธ์กับอารยประเทศ การกำหนดนโยบายต่างประเทศ การเป็นตัวแทนในองค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น
- 2) การป้องกันประเทศ และการรักษาความมั่นคงภายใน
- 3) การกำหนดกฎหมายแพ่งและอาญา
- 4) การศาล
- 5) การแปลงสัญชาติ
- 6) การคลัง

- 7) การค้าพาณิชย์และการอุตสาหกรรม
- 8) การสร้างสาธารณูปโภค
- 9) การสำรวจสำมะโนประชากร
- 10) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 11) การศึกษา
- 12) แรงงาน
- 13) การสาธารณสุข
- 14) สื่อสารมวลชนด้านต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าหน้าที่เหล่านี้รัฐบาลระดับสหพันธรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว งานบางด้าน รัฐบาลมลรัฐอาจจะต้องร่วมรับผิดชอบด้วย เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การสร้างสาธารณูปโภค การค้าพาณิชย์และอุตสาหกรรม เป็นต้น

โครงสร้างในระดับสหพันธรัฐของมาเลเซีย มีสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ๆ อยู่ 4 สถาบันดังนี้

1. สภาประมุขของผู้ปกครองรัฐ (The Conference of Ruler) และพระราชาธิบดี
สภาที่ประชุมสูงสุดของบรรดาประมุขของรัฐต่าง ๆ ทั้ง 13 รัฐ ซึ่งประมุข 9 รัฐ ใน 13 รัฐ เป็นสุลต่าน และอีก 4 รัฐ เป็นข้าหลวงผู้ปกครองรัฐ

ความสำคัญของสภาประมุขผู้ปกครองรัฐ คือ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการเลือกพระราชาธิบดีแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งจะต้องดำเนินการปกครองตามคำแนะนำของรัฐสภาและรัฐบาล

พระราชาธิบดีของสหพันธรัฐมาเลเซียมีวาระคราวละ 5 ปี โดยเมื่อครบ 5 ปี จะมีการเลือกพระราชาธิบดีพระองค์ใหม่ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันว่าสุลต่านของรัฐใดมีอาวุโสมากที่สุด สุลต่านพระองค์นั้นมักจะได้รับเลือกให้เป็นพระราชาธิบดี

2. นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีของมาเลเซียมาจากการเลือกตั้งของสภาผู้แทนราษฎร และมักจะเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากที่สุดในสภาผู้แทนราษฎร พระราชาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบการบริหารประเทศ และมีสถานะเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วาระการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมีเท่ากับอายุของสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีมีอำนาจในการยุบสภาผู้แทนราษฎร

คณะรัฐมนตรี ถือเป็นคณะผู้บริหารประเทศ มาจากการเลือกของนายกรัฐมนตรี ปัจจุบันมาเลเซียมีรัฐมนตรีทั้ง 26 คน จาก 24 กระทรวง คณะรัฐมนตรีต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อรัฐสภาเมื่อสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจ นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีต้องลาออกจากตำแหน่ง

3. สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

ฝ่ายนิติบัญญัติของมาเลเซียประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยตรง มีวาระคราวละ 5 ปี ปัจจุบันสภาผู้แทนราษฎรของมาเลเซียมีสมาชิกทั้งหมด 194 คน โดยมาจากเขตเลือกตั้งละ 1 คนทั่วประเทศ ประชาชนหนึ่งคนมีสิทธิออกเสียงเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียง 1 เสียงเท่านั้น ในแต่ละรัฐจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เท่ากัน โดยจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในแต่ละรัฐ

อำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรของมาเลเซียก็มีลักษณะคล้าย ๆ กับอำนาจทั่วไปของฝ่ายนิติบัญญัติ คือ ออกกฎหมาย พิจารณากฎหมาย ถัดกันรองกฎหมาย และ ตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร ทั้งนี้โดยผ่านการทำงานของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ

สำหรับวุฒิสภาของมาเลเซีย เป็นสถาบันที่ต้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการถ่วงถ่วงกฎหมาย อาจจะมีริเริ่มกฎหมายได้บ้างแต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามที่กฎหมาย วุฒิสภามีวาระคราวละ 6 ปี และสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ถึงแม้จะมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

ระดั้มลรัฐ

ปัจจุบันมาเลเซียมีรัฐทั้งหมด 13 รัฐ การปกครองภายในแต่ละรัฐจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะมีแตกต่างกันอยู่บ้างก็เพียงแต่ในรายละเอียด โครงสร้างการบริหารงานของแต่ละรัฐ จะได้รับอิทธิพลมาจากโครงสร้างทางการเมืองระดับชาติ กล่าวคือ ต่างก็ใช้ระบบรัฐสภาเหมือนกัน และมีประมุขประจำรัฐเหมือนกัน เพียงแต่เรียกชื่อต่างกัน เช่น บางรัฐเรียกสุลต่าน บางรัฐเรียกราชา บางรัฐเรียกข้าหลวง เป็นต้น

งานและความรับผิดชอบที่รัฐบาลมลรัฐต้องดูแล โดยที่รัฐบาลสหพันธจะไม่เข้ามาข้องเกี่ยวกับด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) งานที่เกี่ยวกับศาสนาและประเพณี
- 2) งานที่เกี่ยวกับที่ดินและการจัดสรรที่ดิน
- 3) การเกษตรกรรมและการป่าไม้
- 4) การปกครองส่วนท้องถิ่นภายในแต่ละรัฐ
- 5) การดับเพลิงและการสุสาน

- 6) การสร้างถนน สะพาน และท่าเรือ
- 7) การกำหนดวันหยุดราชการประจำรัฐ
- 9) งานอื่น ๆ ที่รัฐบาลสหพันธ์มีได้ดำเนินการ

การบริหารงานภายในของแต่ละรัฐจะมีสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ ๆ อยู่ดังนี้

1) ประมุขแห่งรัฐ

ประมุขแห่งรัฐมาจากการแต่งตั้งของพระราชาธิบดีแห่งสหพันธ์ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติและสภการบริหารแห่งรัฐนั้น ๆ พระราชาธิบดีจึงจะสามารถแต่งตั้งประมุขแห่งรัฐนั้น ๆ ได้ ประมุขแห่งรัฐไม่มีอำนาจในทางการบริหาร เช่นเดียวกับพระราชาธิบดี ซึ่งอำนาจส่วนใหญ่จะเป็นอำนาจในเชิงนามธรรม เช่น การลงนามในกฎหมายเพื่อประกาศใช้ การแต่งตั้งตำแหน่งสำคัญ ๆ ในรัฐ แต่เป็นการแต่งตั้งอย่างมีเงื่อนไข เป็นต้น

2) สภการบริหารและมุขมนตรี (Executive Council and Chief Ministers)

สภการบริหาร คือ คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานของมลรัฐ เปรียบเสมือนคณะรัฐมนตรี (หนังสือบางเล่มเรียกสภการบริหารนี้ว่า “คณะมนตรี”) หัวหน้าสภการบริหารมาจากการเลือกตั้งของสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ และต้องได้รับการแต่งตั้งจากประมุขแห่งรัฐนั้น ๆ ด้วย หัวหน้าสภการบริหาร มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “มุขมนตรี”

ส่วนใหญ่มุขมนตรี จะเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ มุขมนตรีมีอำนาจในการยุบสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ ในขณะที่เดียวกันสภานิติบัญญัติแห่งรัฐก็มีอำนาจในการอภิปรายไม่ไว้วางใจมุขมนตรี และให้มุขมนตรีออกจากตำแหน่งได้เช่นเดียวกัน

3) สภานิติบัญญัติแห่งรัฐ (State Legislative Assembly)

ฝ่ายนิติบัญญัติในระดับมลรัฐของมาเลเซีย นั้น ใช้ระบบสภาเดี่ยว คือ มีเพียงสภานิติบัญญัติแห่งรัฐเท่านั้น ที่ทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและตรวจสอบการทำงานของสภการบริหาร สมาชิกสภานิติบัญญัติมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในรัฐนั้น ๆ โดยมีวาระคราวละ 5 ปี และจะมีการประชุมกัน 4 ครั้งใน 1 ปี

อำนาจของสภานิติบัญญัตินี้มีค่อนข้างจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับสภาผู้แทนราษฎรในระดับชาติ เพราะกฎหมายต่าง ๆ ของรัฐจะสามารถบังคับใช้ได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายนั้น ไม่ขัดต่อกฎหมายของสหพันธ์

สภานิติบัญญัติแห่งรัฐ มีอำนาจในการถอดถอนมุขมนตรี และเมื่อมุขมนตรีต้องออกจากตำแหน่งบรรดาสมาชิกสภการบริหารก็ต้องออกจากตำแหน่งด้วยเช่นกัน

4) เลขานุการประจำรัฐ (State Secretary)

เลขานุการประจำรัฐ เป็นข้าราชการประจำในระดับสูงสุดของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ในการรับผิดชอบการบริหารงานประจำทั้งปวง ตอบสนองนโยบายของทั้งสภากาการบริหารและสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งระหว่างรัฐต่อรัฐและระหว่างรัฐกับรัฐบาลสหพันธ์ เลขานุการประจำรัฐ อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงมหาดไทย และสามารถถูกโยกย้ายได้โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ไปเป็นเลขานุการประจำรัฐอื่นหรือเข้าสู่ส่วนกลางก็ได้

3. การปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่นภายในแต่ละรัฐนั้น อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลมลรัฐอย่างเต็มที่

เพื่อให้การอธิบายการปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองท้องถิ่นของมาเลเซียเป็นไปอย่างรอบด้าน ผู้ศึกษาขอแบ่งการอธิบายออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การปกครองส่วนภูมิภาค

1. อำเภอ (District)

อำเภอถือเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของมาเลเซีย อำเภอประกอบด้วยตำบลหลาย ๆ ตำบลมารวมกันตั้งขึ้นเป็นอำเภอ หัวหน้าของการปกครองระดับอำเภอเรียกว่า นายอำเภอ นายอำเภอเป็นข้าราชการประจำ มาจากการแต่งตั้งของกระทรวงการเคหะและการปกครองส่วนท้องถิ่น นายอำเภอจะถูกโยกย้าย สับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา เพราะเป็นสิทธิขาดของรัฐบาลมลรัฐในการเปลี่ยนตัวนายอำเภอในเขตต่าง ๆ

สถานะของนายอำเภอเปรียบเสมือนเลขานุการประจำรัฐในระดับอำเภอ กล่าวคือ รับผิดชอบงานบริหารทุกเรื่องในระดับอำเภอ เป็นหัวหน้าส่วนราชการทั้งหมดภายในอำเภอ และทำหน้าที่คอยเชื่อมโยงประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยงานที่อยู่ต่ำกว่าระดับอำเภอ

หน้าที่ของนายอำเภอมีอยู่อย่างกว้างขวาง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) มีอำนาจในการพิจารณาตีอาญาแผ่นดิน ในระดับอำเภอหรือต่ำกว่า ในบางรัฐ นายอำเภอมีสถานะเป็นอัยการอีกด้วย

2) ปกครองและดูแลเกี่ยวกับทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ที่ดิน

3) ทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีที่ดิน

4) ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำชุมชนขนาดใหญ่ระดับอำเภอ เพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น เรียกรายเงินเพื่อบำรุงการศึกษา เป็นต้น

5) เป็นประธานคัดเลือกผู้นำท้องถิ่นเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ

6) เป็นประธานกรรมการพัฒนาชนบทในระดับอำเภอ

องค์ประกอบของอำเภอที่สำคัญอีกประการ ก็คือ สภาอำเภอ สภาอำเภอมายังคัดเลือกผู้นำจากตำบลต่าง ๆ มาเป็นสมาชิก หน้าที่ของสภาอำเภอ คือ การให้คำแนะนำแก่นายอำเภอในการบริหารกิจการต่าง ๆ แต่ไม่มีอำนาจในการบริหารงานร่วมกับนายอำเภอ นายอำเภอเป็นผู้ใช้อำนาจการบริหารแต่เพียงผู้เดียว การบริหารงานระดับอำเภอ มีที่ว่าการอำเภออย่างเป็นทางการและเป็นหลักแหล่งชัดเจน

จะเห็นได้ว่าการปกครองในระดับอำเภอ นับเป็นกลไกหลักของรัฐบาลในการบริหารงานในระดับพื้นที่ให้ได้ผล และเป็นการสื่อสารที่ดีระหว่างรัฐบาลกับองค์กรต่าง ๆ ในระดับที่ต่ำกว่า

2. ตำบล (Mukim)

การปกครองส่วนภูมิภาคในลำดับที่รองจากอำเภอ ตำบลประกอบขึ้นจากหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้านมารวมกัน หัวหน้าตำบล เรียกว่า กำนัน (Head of Mukim หรือ Penhulu) กำนัน ในมาเลเซียเป็นข้าราชการเต็มตัว มาจากการแต่งตั้งของส่วนกลาง และทำงานอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของนายอำเภอ นายอำเภอมีสิทธิที่จะโยกย้ายกำนันไปยังตำบลใดก็ได้ภายในเขตอำเภอ กำนัน เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงการเคหะและการปกครองส่วนท้องถิ่น

ตำบล มีที่ว่าการประจำตำบล มีเจ้าหน้าที่ในสังกัดตำบลคอยช่วยเหลือกำนันในการปฏิบัติงาน

การเข้าสู่ตำแหน่งของกำนัน คือ มีการประกาศสมัครสอบแข่งขันกันเป็นการทั่วไป และกำนันประจำตำบล ไม่จำเป็นต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลนั้นก็ได้ เพราะถือว่ากำนันเป็นข้าราชการ กำนันได้รับเงินเดือน และเงินบำเหน็จบำนาญ เหมือนข้าราชการทั่วไป

ประเทศมาเลเซียมีการตรวจสอบการทำงานและความรู้ของกำนันอยู่เสมอ เช่น การจัดทดสอบความรู้หลังจากที่ได้เป็นกำนัน ไปแล้ว 3 ปี หากสอบวัดความรู้ไม่ผ่าน ก็จะถูกปลดออกจากการเป็นกำนัน

กำนัน ไม่มีอำนาจโดยตรงในการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย มีเพียงหน้าที่ในการจัดเวรยามจากรายการเพื่อทำหน้าที่รักษาหมู่บ้านและทุก ๆ วัน กำนันต้องไปรายงานข้อราชการต่อนายอำเภอ และร่วมประชุมในฐานะเป็นกรรมการพัฒนาชนบทระดับตำบล กำนัน มีหน้าที่คอยช่วยเหลืองานของนายอำเภอในด้านต่าง ๆ เช่น การออกใบอนุญาตฆ่าสัตว์ การเก็บภาษีที่ดิน การจัดทำทะเบียนราษฎร เป็นต้น

องค์ประกอบที่สำคัญของตำบลอีกประการ ก็คือ คณะกรรมการประจำตำบล ที่เรียกว่า Village Committee ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือการบริหารงานของกำนัน แต่ในบางตำบลอาจจะไม่มี

คณะกรรมการประจำตำบลก็ได้ จะมีเพียงกำนัน เท่านั้นที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานระดับตำบล ซึ่งตำบลที่ไม่มีคณะกรรมการประจำตำบลนี้ เราเรียกว่า Unorganized area (พื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการจัดสรร)

3. หมู่บ้าน (Kampongs)

หน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่เล็กที่สุดของมาเลเซีย และเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดอีกด้วย หัวหน้าหมู่บ้าน เรียกว่า ผู้ใหญ่บ้าน (Head of Kampongs)

ผู้ใหญ่บ้าน มีสถานะเป็นกึ่งข้าราชการ กล่าวคือ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตัวแทนของชาวบ้านในขณะเดียวกันรัฐก็สามารถสั่งการผู้ใหญ่บ้านได้โดยผ่านกำนัน และนายอำเภอ วาระการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านคือ 5 ปี สำหรับผลตอบแทนที่ผู้ใหญ่บ้านได้รับจากราชการก็คือ เงินประจำเดือนและสิทธิพิเศษต่าง ๆ ในฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือกิจการของรัฐ เช่น ได้รับสิทธิในการลดหย่อนค่าเช่าที่นา เป็นต้น

สำหรับอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่ในมาเลเซีย คือ มีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ราษฎร ทำหน้าที่ในงานปกครองและงานทะเบียน หน้าที่ในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการพัฒนาชนบททุก ๆ 5 ปี หน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยกำนัน และให้คำแนะนำปรึกษาแก่กำนันเกี่ยวกับเรื่องราวในพื้นที่หมู่บ้านของตน เป็นต้น แต่ไม่มีหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย

องค์กรประกอบที่สำคัญของหมู่บ้าน อีกประการก็คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีไม่น้อยกว่า 10 คน เดิมมาจากการเลือกของนายอำเภอ แต่ในปัจจุบันมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในหมู่บ้าน คณะกรรมการประจำหมู่บ้านมีหน้าที่ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านบริหารกิจการในหมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นของมาเลเซียมีอย่างน้อย 6 รูปแบบดังนี้
ในเขตเมืองมี 4 รูปแบบ ดังนี้

1) City Hall of Kuala Lumpur (การปกครองกรุงกัวลาลัมเปอร์) คือ การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่จัดตั้งขึ้นเฉพาะกรุงกัวลาลัมเปอร์เท่านั้น

2) Municipal council (สภาเทศบาล) และ City council (สภาเมืองใหญ่) คือ การปกครองท้องถิ่นที่จะถูกจัดตั้งขึ้นในเขตที่มีความเป็นเมืองสูง จำนวนประชากรมากและความหนาแน่นของประชากรมีสูง มีรายได้เพียงพอต่อการบริหารกิจการเมืองขนาดใหญ่ รายได้ส่วนใหญ่มาจากการ

จัดเก็บภาษีในท้องถิ่น ส่วนเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นเพียงรายได้เสริม (เดิมกรุงกัวลาลัมเปอร์เคยใช้รูปแบบนี้มาก่อน)

ความแตกต่างระหว่าง Municipal Council กับ City Council ก็คือ โครงสร้างการบริหารงานแตกต่างกัน กล่าวคือ Municipal Council ใช้รูปแบบคณะกรรมการ ไม่มีการแยกฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร แต่ City Council ใช้รูปแบบที่แยกฝ่ายบริหารกับสภาออกจากกัน และต่างมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง

3) Town council (สภาเมือง) คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นในเขตเมืองที่มีประชากรมากกว่า 5,000 คน แต่ไม่เกิน 100,000 คน มีความสามารถในทางด้านการคลังอยู่ในระดับปานกลาง ยังจำเป็นต้องได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลอยู่

4) Town board (คณะกรรมการเมือง) คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นในเขตเมืองที่มีประชากรมากกว่า 5,000 คนขึ้นไป แต่มีรายได้ต่ำ รายได้ส่วนใหญ่มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาลแต่ยังสามารถบริหารจัดการได้

ในเขตชนบทมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1) Rural district council (สภาเขตชนบท) คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตชนบทที่มีขนาดใหญ่ และมักจะตั้งทับซ้อนอยู่กับการปกครองในระดับอำเภอ (มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งอำเภอ ยกเว้นส่วนที่เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น)

2) Local councils (สภาท้องถิ่น) คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นในเขตชนบทที่มีรายได้ต่ำ ประชากรน้อย ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบทและทำอาชีพเกษตรกรรม นับเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุดรูปแบบหนึ่งขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในมาเลเซีย (คล้ายกับองค์การบริหารส่วนตำบลของไทย) และมักจะตั้งทับซ้อนอยู่กับการปกครองระดับตำบลและหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลสหพันธรัฐ รัฐบาลมลรัฐ การปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่น

จากที่ได้อธิบายถึง โครงสร้างการปกครองของประเทศมาเลเซียไปแล้วทั้งหมด จะเห็นได้ว่ามาเลเซียมีลักษณะที่มีทั้งส่วนที่คล้ายและแตกต่างกับประเทศไทย รัฐบาลสหพันธ์ ควบคุมการทำงานของมลรัฐโดยตรง และในขณะเดียวกันก็ควบคุมได้โดยผ่านตัวแทนของกระทรวงในระดับชาติที่เข้าไปนั่งทำงานอยู่ในกระทรวงระดับมลรัฐ นอกจากนี้ รัฐบาลมลรัฐ เป็นผู้มีสิทธิในการควบคุมดูแลการปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผ่าน 2 กระทรวงสำคัญคือ กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงการเคหะและการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทั้งอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ในกำกับดูแลของกระทรวงการเคหะและการปกครองส่วนท้องถิ่น เหตุที่ให้กำนัน

และผู้ใหญ่บ้านอยู่ในกำกับของกระทรวงการเคหะและการปกครองท้องถิ่นเพราะ การปกครองในระดับตำบลและผู้ใหญ่บ้านสามารถมีการปกครองท้องถิ่นขึ้นมาทับซ้อนอยู่ได้ถ้าหากองค์ประกอบของเขตตำบลหรือหมู่บ้านนั้นเข้าหลักเกณฑ์ และจะเห็นได้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นกับการปกครองส่วนภูมิภาคต่างแยกออกจากกันอย่างชัดเจน แต่มีพื้นที่ในความดูแลเดียวกัน (คล้ายกับลักษณะการปกครองของไทย)

นอกจากนี้ยังมีอีกประเด็นที่น่าสนใจระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่นก็คือ การปกครองส่วนภูมิภาคในของมาเลเซียสามารถเปลี่ยนแปลงสถานะกลายเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ กล่าวคือ หากการปกครองในระดับหมู่บ้านหรือตำบลใด มีความเจริญ หรือจำนวนประชากรตามที่กฎหมายระบุให้สามารถจัดการปกครองท้องถิ่นได้ หมู่บ้านหรือตำบลนั้น ก็จะมีการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น โดยให้มีการเปลี่ยนสภาพจากการปกครองส่วนภูมิภาคให้เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งนั่นก็หมายความว่า ตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะถูกยุบเพื่อเปลี่ยนเป็นสภาและผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทน

อำนาจและหน้าที่ของกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านในมาเลเซีย

จากที่อธิบายมาแล้วทั้งหมดพอสรุปได้ว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านในมาเลเซียมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดและตามสภาพความเป็นจริงได้ดังนี้

- 1) กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ด้านงานทะเบียน โดยเฉพาะงานสำมะโนครัว
- 2) กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีที่ดิน
- 3) กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ทำทะเบียนสัตว์พาหนะ
- 4) กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเกษตรให้แก่ลูกบ้านและราษฎรในตำบล
- 5) กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาชั้นประถมศึกษาให้เพียงพอแก่ความต้องการของคนในหมู่บ้านและในตำบล
- 6) กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะต้องจัดให้มีร้านสหกรณ์ระดับตำบลโดยเฉพาะที่สหกรณ์รับซื้อและจำหน่ายข้าวเปลือก
- 7) กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโครงการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลโดยตำแหน่ง
- 8) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนแก่ลูกบ้าน
- 9) กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องส่งเสริมเคหะศาสตร์
- 10) กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องทำการจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ลูกบ้าน
- 11) กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่เรียกรายเงินจากลูกบ้านไว้สำหรับช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย และช่วยเหลือนักเรียนยากจนในหมู่บ้าน

12) กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องส่งเสริมการชลประทานให้เพียงพอแก่ความต้องการของลูกบ้าน

13) กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้จัดการเลือกตั้งในพื้นที่

14) กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องทำรายงานประจำงวดต่าง ๆ เพื่อรายงานให้นายอำเภอทราบ เป็นระยะ ๆ

15) กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน โดยร่วมมือกับตำรวจ

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, ออนไลน์, 2546)

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก ตั้งอยู่ทางตะวันออกของแหลมอินโดจีน และเรียงรายตามแนวเหนือจรดใต้ยาวประมาณ 1,200 ไมล์ ที่ตั้งของฟิลิปปินส์ในปัจจุบันนั้นอยู่ทางตอนใต้ของเกาะฟอร์โมซาร์ และทางตอนเหนือของเกาะบอร์เนียว ถูกเชื่อมโยงทางตะวันออกโดยมหาสมุทรแปซิฟิก และทางตะวันตกโดยทะเลจีน ประกอบไปด้วยหมู่เกาะต่าง ๆ ประมาณ 7,100 เกาะ

พื้นที่ทั้งหมดของฟิลิปปินส์มีประมาณ 115,707 ตารางไมล์ โดยเกาะที่มีเนื้อที่มากกว่า 1,000 ตารางไมล์และมีประชาชนอาศัยอยู่มากมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 11 เกาะ ได้แก่ ลูซอน (Luzon) มินดาเนา (Mindanao) มินโดโร (Mindoro) ซาร์มา (Zamar) ปาร์ไน (Panai) เนกรอส (Negross) เซบู (Zebu) ปาลาวัน (Palawan) โบโฮล (Bohol) มาสบาเต (Masbate) และเลเต (Leyte) เกาะที่ใหญ่ที่สุดคือ เกาะ ลูซอน ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง คือกรุงมะนิลา มีเนื้อที่ประมาณ 40,814 ตารางไมล์ เกาะใหญ่ที่สองรองลงมาได้แก่ เกาะมินดาเนาทางตอนใต้ของประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ 36,906 ตารางไมล์ เป็นเกาะที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก และส่งผลและทำประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ฟิลิปปินส์เป็นอย่างมาก

เพื่อให้การอธิบายบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านของประเทศฟิลิปปินส์ให้กระจ่างชัดมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศฟิลิปปินส์ ดังนี้

1. โครงสร้างทางการเมืองการปกครองของประเทศฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์ในปัจจุบันปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ในระบบรัฐเดี่ยว (Unitary State) ภายใต้รูปแบบประธานาธิบดี โดยมีการปกครองในลักษณะของการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง โดยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางการเมืองระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น อำนาจการบริหารแบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายด้วยกันคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ

โครงสร้างทางการเมืองการปกครองของประเทศฟิลิปปินส์ แบ่งการปกครองออกเป็น 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และตุลาการ มีลักษณะแยกอำนาจออกจากกัน

- ฝ่ายบริหาร (The Executive) ประธานาธิบดีเป็นผู้ใช้อำนาจดังกล่าว ตามรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้ ประธานาธิบดีเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดของฝ่ายบริหาร โดยมีสถานะเป็นทั้งประมุขของรัฐ และเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารที่มีอำนาจในการบริหารในขณะเดียวกัน

ตำแหน่งประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี และสามารถเป็นได้เพียงวาระเดียว ประธานาธิบดีมีบทบาทในการกำหนดนโยบายของชาติ นอกจากนี้ยังเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารและจะเป็นผู้ที่แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี

- ฝ่ายนิติบัญญัติ (The Legislature) อำนาจนิติบัญญัติอยู่ที่ สภาแห่งชาติ (Batasang Pambansa) เป็นผู้ใช้อำนาจดังกล่าว ซึ่งมีลักษณะเป็นสภาคู่ ประกอบไปด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาทั้งสองมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง

ในส่วนของวุฒิสภาประกอบไปด้วยสมาชิกทั้งสิ้น 24 คน ซึ่งมาจาก 12 ภูมิภาค โดยมีการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี และสามารถที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งได้ไม่เกิน 2 วาระ แต่ทั้งนี้ต้องมีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพิ่มเติมว่า ผู้ที่ได้คะแนนเสียงจากการเลือกตั้งในลำดับที่ 1-12 จะสามารถอยู่ในวาระได้ 6 ปี ในลำดับที่เหลือถัดมา คือสมาชิกที่ได้คะแนนเป็นลำดับที่ 13-24 นั้นให้ดำรงวาระ 3 ปี

ในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีได้ไม่เกิน 25 คน มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี และสามารถที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 วาระ ในปัจจุบัน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 214 คน

2. การปกครองท้องถิ่นของประเทศฟิลิปปินส์

การปกครองท้องถิ่นในฟิลิปปินส์ กล่าวได้ว่ามีวิวัฒนาการที่สืบเนื่องยาวนานพอสมควร ในระยะเริ่มแรกการปกครองส่วนท้องถิ่นในฟิลิปปินส์มีลักษณะของรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางสูงมาก ในระยะต่อมาได้มีการเริ่มที่จะกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นมากขึ้น แต่ภายหลังจากการประกาศกฎอัยการศึกในสมัยประธานาธิบดีมาร์กอส คือในช่วง ค.ศ.1972-1981 การปกครองท้องถิ่นในฟิลิปปินส์ก็มีสภาพที่ไม่ต่างจากเดิมคือ ถูกรวมอำนาจในการบริหารเข้าสู่ศูนย์กลางอีกครั้งหนึ่ง จะ

เห็นได้ว่าพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นของฟิลิปปินส์มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมา ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา ซึ่งเราอาจจะจัดแบ่งพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่น ในฟิลิปปินส์ออกเป็น 5 ช่วงได้ คือ

2.1 ช่วง ค.ศ.1902-1935 เป็นช่วงเวลาที่ฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้การปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงนี้สหรัฐอเมริกาได้ปูพื้นฐานทางการเมืองการปกครอง ตลอดจนแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยให้แก่ ฟิลิปปินส์มากพอสมควร มีการสอนให้ประชาชนชาวฟิลิปปินส์รู้จักและเรียนรู้ในการปกครองตนเอง ตลอดจนมีการวางรากฐานที่สำคัญให้แก่ประเทศฟิลิปปินส์ทั้งในการเมืองระดับชาติ และการปกครองท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการปกครองของสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาดังกล่าวก็ยังมีคงลักษณะของการรวมอำนาจสู่ศูนย์กลางอย่างชัดเจน ทั้งนี้ก็เพื่อยังคงรักษาผลประโยชน์ของตนในฟิลิปปินส์

2.2 ช่วงเครือจักรภพ (Commonwealth period) ลักษณะสำคัญของช่วงเวลาดังกล่าวคือ เริ่มที่จะมีแนวโน้มในการกระจายอำนาจมากขึ้น ใน ค.ศ.1950 มีการจัดตั้งคณะกรรมการวางแผนแห่งชาติเพื่อเตรียมแผนประสานแผนภาค แนวคิดเรื่องภูมิภาคเป็นที่ยอมรับ โดยมีการแบ่งประเทศออกเป็น 8 ภาค เพื่อให้กระจายงานของรัฐบาลกลางไปสู่ท้องถิ่น ต่อมาใน ค.ศ.1959 ได้มีการออกพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น ให้เทศบาลและเมืองมีอำนาจทางการเงินมากขึ้น มีการลดการควบคุมงบประมาณและการวางแผนการดำเนินงานของรัฐบาลท้องถิ่นและใน ค.ศ.1967 มีการออกกฎหมายกระจายอำนาจ (Decentralization Act, 1967) ซึ่งมีสาระสำคัญคือการเพิ่มอำนาจและขอบเขตแก่ท้องถิ่นในการตัดสินใจด้านการเงิน บริหารงานบุคคล

2.3 ช่วงกฎอัยการศึก (ค.ศ.1972-ค.ศ.1981)

เหตุการณ์สำคัญในช่วงระยะเวลาดังกล่าวคือ ในปี 1972 มีการจัดตั้งสภาพัฒนาท้องถิ่นเพื่อกระจายอำนาจ และมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน้าที่ใหม่ คือให้ประธานาธิบดีมีอำนาจในการออกกฎหมายจัดตั้ง รวม แบ่ง ยุบเลิกและเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแต่งตั้งหรือปลดพนักงานส่วนท้องถิ่น

2.4 ช่วงหลังกฎอัยการศึก (ค.ศ.1981-ค.ศ.1987)

การตราประมวลกฎหมายปกครองท้องถิ่นเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1973 คือมีการกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างราชการส่วนท้องถิ่นกับราชการส่วนกลาง และมีกำหนดระดับการกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง

2.5 ช่วงสาธารณรัฐใหม่ (ค.ศ.1987-ปัจจุบัน)

รัฐธรรมนูญ ค.ศ.1986 ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ในหมวดว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น จำนวนถึง 21 มาตรา โดยมีสาระสำคัญในเรื่องของการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นให้มีความรับผิดชอบและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีการตราประมวลกฎหมายปกครองท้องถิ่น ค.ศ.1991 (The local Government Code 1991) ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่มีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นของฟิลิปปินส์ซึ่งยังคงที่ใช้อยู่จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นที่มีการตราขึ้นไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์กว่ากฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่ผ่านมา

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นรัฐเดี่ยว (Unitary State) ซึ่งแบ่งการปกครองเป็นสองระดับด้วยกัน ระดับรัฐบาลหรือการบริหารราชการส่วนกลาง กับ การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยประเทศฟิลิปปินส์ ไม่มีการปกครองส่วนภูมิภาคเหมือนอย่างของประเทศไทย ทั้งนี้ในส่วนในระดับของการปกครองส่วนท้องถิ่นในฟิลิปปินส์นั้น สามารถที่จะแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับจังหวัด (Provinces)
2. ระดับเมืองและเทศบาล (Cities & Municipalities)
3. ระดับหมู่บ้านหรือตำบล (Barangays)

ทั้งนี้ยังมีข้อยกเว้นใน เขตปกครองพิเศษ 2 เขต ได้แก่ เขตปกครองตนเองในมินดาเนา มุสลิม (The Autonomous Region in Muslim Mindanao) ซึ่งประกอบไปด้วย 4 จังหวัด รวมตัวกันเพื่อตอบสนองปัญหาเฉพาะด้านสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ดังกล่าว และเขตนครหลวงแห่งชาติหรือในเขตนครมะนิลา (The National Capital Region or Metropolitan Manila) ซึ่งจะขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางโดยตรง

นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น ค.ศ.1991 ยังได้จัดแบ่งประเภทขององค์กรปกครองท้องถิ่นออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ จังหวัด (Provinces) เมือง (Cities) เทศบาล (Municipality) และหมู่บ้าน (Barangay) โดยท้องถิ่นแต่ละแห่งยังแบ่งออกได้อีกหลายประเภทด้วยกัน เช่น เมือง สามารถ แบ่งออกได้เป็นระดับที่เป็นชุมชนที่หนาแน่น เมืองอิสระ และเมืองทั่วไป นอกจากนี้ในแต่ละประเภทยังแบ่งออกได้เป็นหลายระดับด้วยกัน

โครงสร้างการปกครองของท้องถิ่นในประเทศฟิลิปปินส์มีลักษณะเช่นเดียวกันกับลักษณะโครงสร้างของรัฐบาลระดับชาติ กล่าวคือ มีองค์กรนิติบัญญัติหรือสภาท้องถิ่น ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปแต่ละหน่วยการปกครอง อาทิ

- จังหวัด (Sangguniang Panlalawigan)
- เมือง (Sangguniang Panlungsod)

- เทศบาล (Sangguniang Bayan)

- หมู่บ้าน (Sangguniang Barangay)

ทั้งนี้ สมาชิกมาจากการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีฝ่ายบริหาร ซึ่งมี ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายกเทศมนตรีเป็นผู้บริหาร ขึ้นอยู่กับประเภทของหน่วยการปกครอง โดยที่ผู้บริหารเหล่านี้ก็ต้องมาจากการเลือกตั้งเช่นกัน โดยมีหน้าที่ในการบังคับใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่นและรับผิดชอบในเรื่องการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่

ในส่วนของความสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับรัฐบาลกลางนั้น รัฐบาลกลางจะกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการยึดนโยบายพื้นฐานที่เกี่ยวกับความเป็นอิสระของท้องถิ่น โดยจะใช้วิธี คือ ประชานาธิปไตย จะมีหน้าที่ในการกำกับดูแลโดยทั่ว ๆ ไป ว่าการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในขอบเขตอำนาจและภาระหน้าที่ที่กำหนดไว้ โดยประชานาธิปไตยจะกำกับดูแลจังหวัด เมืองในเขตชุมชนหนาแน่นสูง และเมืองอิสระโดยตรง จะกำกับดูแลนครและเทศบาลผ่านทางจังหวัด และจะกำกับดูแล ตำบล/หมู่บ้าน ผ่านทางเมืองและเทศบาล

3. บทบาทและอำนาจหน้าที่ของ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในประเทศฟิลิปปินส์

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฟิลิปปินส์ หรือที่รู้จักกันในนาม บูนัง (Punong) มีที่มาจากการเลือกตั้งของราษฎร เป็นผู้นำท้องถิ่นในหมู่บ้านนั้น อยู่ใน 3 ฐานะด้วยกันคือ

1. ฐานะในการเป็นตัวแทนของรัฐ กล่าวคือ ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของฟิลิปปินส์ ในปัจจุบัน คือทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงและประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับรัฐบาล ซึ่งในที่นี่ เนื่องจากฟิลิปปินส์ไม่มีหน่วยงานในระดับภูมิภาคเช่น อำเภออย่างประเทศไทย ดังนั้นการเชื่อมประสานที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปในลักษณะของหน่วยงานระดับท้องถิ่นด้วยกัน คือ หมู่บ้าน กับ เทศบาล ดังโครงสร้างที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น และเป็นผู้ผลักดันกิจกรรมหรือโครงการของรัฐในระดับชุมชน

2. ฐานะในการเป็นตัวแทนของประชาชน หรือผู้นำชุมชน ซึ่งยังคงเป็นฐานะที่สืบเนื่องมาแต่อดีต ซึ่งยังมีความสำคัญในการเป็นที่ปรึกษาของลูกบ้าน และหน้าที่บางอย่างก็ยังคงมีความสำคัญ อาทิ หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน และเป็นกลไกประสานแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างลูกบ้าน

3. ฐานะของการเป็นนักการเมือง โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นของฟิลิปปินส์ กำหนดให้ผู้บริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติบางไคต้องมาจากการเลือกตั้ง ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฟิลิปปินส์ซึ่งนอกเหนือจากการมีฐานะเป็นผู้นำชุมชนแล้วอาจกล่าวได้ว่ายังมีฐานะในการเป็นนักการเมืองท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งข้อดีก็คือเนื่องจากจะต้องอาศัยฐานเสียงจากมวลชน ดังนั้นการทำงานจึงต้องมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม มีการนำเสนอโครงการ หรือนโยบายใหม่ ๆ เพื่อ

ตอบสนองประชาชน ซึ่งการแข่งขันกันในเชิงนโยบาย และการทำงาน ส่วนหนึ่งเป็นผลดีทำให้เกิดการพัฒนาและการเมืองท้องถิ่นที่มีคุณภาพในอนาคต อีกด้านคือ ประโยชน์ในการมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานนั้น ผลงานที่เกิดขึ้นก็จะตกอยู่กับชุมชนและชาวบ้าน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมระบอบการปกครองประชาธิปไตย

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบทั้งในส่วนของบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรูปแบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฟิลิปปินส์ กับรูปแบบ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในประเทศไทยจะพบข้อแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ เนื่องจากฟิลิปปินส์มีโครงสร้างการปกครองเพียง 2 ระดับคือ การเมืองระดับชาติ และการปกครองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฟิลิปปินส์ถือเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างจากของไทย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ซึ่งทำงานภายใต้กำกับดูแลจากส่วนภูมิภาคคือ อำเภอ ซึ่งฟิลิปปินส์ไม่มี ภูมิภาค การกำกับดูแลที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปในลักษณะของท้องถิ่นต่อท้องถิ่น บารังไกอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ เมือง (Cities) และเทศบาล (Municipal) ดังโครงสร้างที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ของฟิลิปปินส์มีฐานะเป็นเหมือนนักการเมืองท้องถิ่น แต่ก็ยังคงมีฐานะของผู้นำในชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ และยังคงถือเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนและผลักดันนโยบาย และกิจกรรมระดับชาติให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งคล้ายคลึงกับอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในประเทศไทย

บูนัง (Punong) หรือผู้นำในระดับบารังไกยังมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวโดยสรุปคือทำหน้าที่ในการดูแลลูกบ้านให้ลูกบ้านปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นประธานในที่ประชุมสภาหมู่บ้าน (Sangguniang Barangay) เจรจาและลงนามในสัญญาในนามของบารังไก โดยความเห็นชอบของสมาชิกสภาหมู่บ้าน หน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน หน้าที่ในการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คลังตำบลซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินของบารังไก และอยู่ในตำแหน่งตามวาระของบูนัง (Punong) ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในบารังไก โดยความเห็นชอบของสมาชิกสภาหมู่บ้าน (Sangguniang Barangay) เป็นผู้อนุมัติใบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายของบารังไก เป็นตัวแทนเข้าร่วมประชุมกับสภาเทศบาล (Sangguniang Bayan) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการของบารังไก